

ЖАН-ФРАНСОА РЕНЯР
ЕДИНСТВЕНИЯТ
НАСЛЕДНИК
КОМЕДИЯ В ПЕТ ДЕЙСТВИЯ

Превод от френски: Паисий Христов, 2022

chitanka.info

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА:

Жеронт, вуйчо на Ераст.

Ераст, любовник на Изабела.

Госпожа Аргант, майка на Изабела.

ИЗАБЕЛА, дъщеря на г-жа Аргант.

Лизета, прислужничка на Жеронт.

Криспен, слуга на Ераст.

Господин Клисторел, аптекар.

Господин Скрюпюл, нотариус.

Господин Гаспар, нотариус.

Лакей

Действието се развива в Париж в дома на г-н Жеронт.

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Лизета, Криспен

ЛИЗЕТА

Добре дошъл, Криспен.

КРИСПЕН

Добър ти ден, Лизета.

Днес моят господар от грижи пак обзет е
и ме изпраща тук със цел да разбере
как вуйчо му Жеронт е спал.

ЛИЗЕТА

О, не добре.

КРИСПЕН

5 Горкият! С болести, със старческото бремене
се бори тоз добър човек от доста време.
Избягва на смъртта фаталната стрела,
но как би се спасил от докторска игла?
От доктора това болнаво, слабо тяло
10 зависи — то му е обречено изцяло,
че някой инцидент, дори и да е лек,
уви, могъл би да простре Жеронт в ковчег.
Но за наследник щом признае господаря,
ще се със всичките разноски натоваря.

ЛИЗЕТА

15 По препоръката на близък аптекар
му дадох току-що един особен цяр.
Уверена съм, че ефектът несъмнен е,
понеже дважди той се строполи край мене.

КРИСПЕН

Отпред, отзад с илач си служиш и така
20 цериш го...

ЛИЗЕТА

Вярва той на моята ръка.
Във този занаят с наука не боравя,
но от царкиня по-добре ще се оправя.

КРИСПЕН

Я стига! Дявол взел тоз твой талант, щом ти
се грижиш с мисълта, че той ще ти плати.

ЛИЗЕТА

25 Не ми е нищо дал, обаче за награда
говоря му с език, какъвто ми допада.
От пет години аз нецензурни слова
му казвам, без да ме упреква за това.
Такъв пинтия е, какъвто в този свят
30 поне до този ден едва ли е познат.
Със своя остър ум навсякъде успява
той своята стиснатост безспир да проявява.
А бих добавила, че за лечител свой
наел е аптекар като джудже на бой
35 и слаб като щиглец — той очевидно смята,
че дребният на ръст ще иска малка плата.

КРИСПЕН

По-дребните на ръст са с дълга мъжка чест.

ЛИЗЕТА

Но господарят ми с великодушен жест
ще възмезди и мен във свойто завещание
40 и затова си го обгрижвам със старание.

КРИСПЕН

Подготвя ли го?

ЛИЗЕТА

Да. Надявам се след час
във него да съзря и свойто име аз.

КРИСПЕН

Живея си и аз с мечти съвсем понятни:
и мойто име там да блесне с букви златни.

ЛИЗЕТА

45 Приятелю мой, чак тъй алчен не бъди!
Как от наследството ще искаш дял и ти?
Наследници сега премного се намират,
защо държиш и ти сред тях да се навираш.
А колко са — не знам кой би могъл да каже.
50 Такъв е броят им, че срам ме хваща даже.
Мъжете са над сто — наскоро ги броих.

КРИСПЕН

Ами жените?

ЛИЗЕТА

О, при тях се уморих.

КРИСПЕН

Пък моят господар за лъвски пай бленува.
А след като съм му тъй предано слугувал,
55 очаквам дял и аз от негова страна.

ЛИЗЕТА

Ти?

КРИСПЕН

Колко мила бе ми първата жена!
Бе родом от Бретан, кокетна, но изрядна,
на господаря ми особено допадна,

хареса го и тя... Навярно оттогаз
60 чрез своята жена сродих с него аз.
А щом като Ераст е вече мой роднина,
на господин Жеронт за племенник ще мина.

ЛИЗЕТА

Е, да, щом заедно на слънце хляб сте яли
и щом сте през нощта на месечина спали.

КРИСПЕН

65 О, я не си прави шеги! В наш интерес
е завещание той да направи днес,
защото ако там Ераст не бъде включен,
в несрета ще умре като бездомно куче.
Освен това, макар че той във Изабела
70 е влюбен, г.жа Аргант не би приела
мъж без значително наследство за свой зет.
Лизета, на това държи тя най-напред —
по този важен пункт е непоколебима.
А полза и за нас надявам се да има —
75 Ераст ни обеща петстотин ливри рента,
щом бъде само той предвиден в документа,
а тя ще е скъп дар за бъдния ни брак.
Потребно ли ще е да ти изтъквам пак,
че няма нужда днес по случая да спорим,
80 че без отлагане би следвало да сторим
това, което би зависело от нас,
та за наследник пръв да бъде взет Ераст.

ЛИЗЕТА

Криспен, ти служиш си със ангелски слова!

КРИСПЕН

Старая се. Нима учудва те това?
85 Аз в школото блестях по всички дисциплини,
след туй при прокурор бях писар три години.
С жена му някой път, при важно съвещание,

и аз участвах във закрито заседание.

ЛИЗЕТА

Кажи защо тогаз омръзна ти съдът?

КРИСПЕН

90 Красива беше тя, а тъй ревнив мъжът,
че бях принуден друг поминък да подиря.
Как може с прокурор човек да се разбира?
Зарад жена си той безспир една година
ме хокаше и аз реших да си замина?

СЦЕНА II

Ераст, Лизета, Криспен

КРИСПЕН

95 О, господарю мой!

ЕРАСТ

Лизета, здрасти, мила!

Бих бил щастлив, ако ти би ме утешила.
Със вуйчо мога ли да имам среща днес?

ЛИЗЕТА

Той беше много зле и вчера, и нощес.
Помислих си дори, че ще издъхне скоро
100 и че очите му аз трябва да затворя.
Усилията му смъртта да поотложи
изглежда, че не ще помогнат, не дай, Боже!

ЕРАСТ

Ах, Господи! Нима?

ЛИЗЕТА

За жалост е така.

ЕРАСТ

А как надявах се! Уви! Каква тъга
105 ме мъчи в тоз момент — дори ме задушавя.

КРИСПЕН

И ви потиска!... Аз изпитвал съм такава,
когато моята жена на Стикс водите
бе минала, за да се срещне със душите
на мъртвите. Съвсем естествено скръбта

110 бе предизвикана у мене от смъртта,
но скоро след това усетих как отрада
обзе сърцето ми, престана то да страда.
Туй случвало се е почти на всеки мъж
в подобни случаи. Тъгата неведнъж
115 е влизала в конфликт със радостта. Тъй става,
че в нас надеждата най-сетне надделява.
Кой смъртен и унил, и весел не е бил!
Но кой ли би това със думи изразил?

ЕРАСТ

Със вуйчо връзките доволство ми доставят
120 и всичко правил съм със цел да му се нравя.
Каквото да бе той изрекъл или сторил,
аз смятах, че е прав и с него не съм спорил.

ЛИЗЕТА

Изглежда, че на зле вървят му днес делата,
защото праща ме във два нотариата.

ЕРАСТ

125 Ах, колко съм злочест! Защо във два, кажи?

ЛИЗЕТА

Защото старият на своята чест държи.

ЕРАСТ

Ти, скъпа, знаеш как нещата се нареждат.
Кажи ми има ли за мен все пак надежда?

ЛИЗЕТА

Разбира се. Как не! Бъдете убеден!
130 Той с госпожа Аргант беседва всеки ден:
ту за женитба те говорят на тих глас,
ту за наследство, но... не знам детайли аз.
В шушукането им начесто се касае
за Изабела — щял на вас да завещае

135 имота си, ако жена ви стане тя.

ЕРАСТ

Ах, с колко радост ти изпълваш ми гръдта!
За мен наследството значение днес няма,
самият бог Амур със сила по-голяма
говори ми сега, защото Изабела
140 с чаровността си е мечтите ми заела...
Но и наследството не бих отказал аз.

ЛИЗЕТА

Наследство и любов — и двете са за вас
тъй важни. Вуйчо ви ще стори светотатство,
ако даде на сто лентяи туй богатство,
145 и малка част дари на всекиго от тях.
Във този случай би извършил тежък грях.
А с туй наследство вас щастлив би ви направил
а пък и малък дял за нас би той оставил.
Нали си спомняте за вашия обет?

ЕРАСТ

150 Да, успокойте се! Ще бъде всичко в ред.
Аз винаги държа на своето обещание.

ЛИЗЕТА

Състави ли Жеронт тъй своето завещание,
заслугата нали ще се дължи на мен.
Та аз повтарям му по три пъти на ден,
155 че той не би открил в рода си многоброен
наследник по-добър, по-честен, по-достоеен,
и то не заради възможната изгода
и личен интерес... Такъв сте по природа.

КРИСПЕН

Душата ви така добре познава тя!
160 Ще ѝ платите ли за всеотдайността?
Ах, как красива е! Дано не се протака

въпросът, че държим да сключим скоро брака.
Надявам се, че той ще ме ощастливи.

ЛИЗЕТА

По-тихо! Господин Жеронт към нас върви.

165 Ти тук ме задържа предълго, а бе спешно
с нотариусите днес още да се срещна.

Иди и им кажи в готовност да стоят:

Нотариус Гаспар е дето е съдът,
а вдясно е Скрюпюл и лесно се открива.

КРИСПЕН

170 Как? Скрүпул? Името чудесно му отива!

СЦЕНА III

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Добър ти ден, Ераст, мой племеннико драг.

ЕРАСТ

О, вуйчо, радвам се, че сте добре все пак.
Нали ще седнете?

Лакеят донася стол.

Тоз стол е долнопробен.
Фотьойла приближи, че той е по-удобен.

Лакеят отдалечава стола, приближава фотьойла и излиза.

СЦЕНА IV

Жеронт, Ераст, Лизета

ЖЕРОНТ

175 Болезнен пристъп аз усетих през нощта
и в същия момент разбрах, че крепостта
при втори пристъп в прах ще рухне безвъзвратно.

ЕРАСТ

Нали сте по-добре? Бог в бъдеще обратно
ще действа — вярата у вас ще възроди,
180 над здравето ви той ведно със нас ще бди,
нов начин на живот на вас ще предоставим,
та с болестите ви да можем да се справим.
Ще трябва пургатив за вашия стомах,
хранителен бульон, един целебен прах
185 и никой да не ви от нищичко лишава.

ЖЕРОНТ

Добре! Режимът ме съвсем задоволява,
но трябва куп пари на доктор да броим,
а след като ще мра, защо не ги спестим?
Че от медиците човек си най изпаща:
190 хем го бодат с игли, хем в злато им заплаща.
Да минеш и без тях и в миг да се простиш
с живота значи куп пари да съхраниш.

ЕРАСТ

Наистина, това е истинско мъчение,
но аз ще заплатя за вашето лечение.
195 Че здравето в тоз свят най-много се цени
и умният не се за здраве цигани.
На всякаква цена ще върнем ваште сили,

макар че сте до днес небрежност проявили.

ЖЕРОНТ

Пари на вятъра ще се пилеят, щом
200 не ще е оправдан ремонт на този дом.
И тъкмо затова особено желая
ред в своите неща да сложа най-накрая.

Към Лизета:

Извикахте ли ми нотариусите?

ЛИЗЕТА

Да, господине, тук ще бъдат скоро те.

ЖЕРОНТ

205 Понеже бих желал да ви държа в течение,
ще споделя със вас аз своето намерение.

ЕРАСТ

Какво ще бъде то аз горе-долу знам.

ЖЕРОНТ

Роднини имам...

ЛИЗЕТА

Да, родът ви е голям.

ЖЕРОНТ

Със ненаситен взор, с небивала охота
210 те мислено, безспир разграбват ми имота,
защото буди той в тях апетити вълчи
и всеки е готов на друг да се опълчи.

ЕРАСТ

О, вуйчо, моля ви, не включвайте и мен
във тяхното число.

ЖЕРОНТ

Не съм предубеден.

ЕРАСТ

215 Далеч по-ценно е за мене вашто здраве
от златото. Щастлив не ще ме то направи.

ЖЕРОНТ

В това съм сигурен и много бих желал
да видя всеки друг от тях как би беснял.
А моят ход ще е разумен и уместен,
220 ако си избира наследник предан, честен.

ЕРАСТ

Бъдете верен на началния си план.

ЛИЗЕТА

Дано да видя как чаровният ми блян
се сбъдва, как тълпа наследници ридаят,
как, глътнали език, се чудят и се маят,
225 че липсват в списъка, и как, без капка мощ,
едва дочуват те на подбив „лека нощ“.
Дори от оня свят със радост ще се върна,
та пъклена печал в очите им да зърна.

ЖЕРОНТ

Макар да чувствам, че от болки съм скован
230 и че животът ми е вече изживян,
че пясък нажежен засилва ми нефрита,
че ишиасът ми на мен безспир връхлита
и въпреки че все подпирам се с бастон,
появга спъвам се, вървейки по наклон,
235 повярвайте, че съм, без хич да се шегувам,
по-здрав, отколкото на някои се струва.

ЛИЗЕТА

Когато бръснат сте, бих казала, че аз

съм с по-посърнал вид в сравнение със вас.

ЖЕРОНТ

Нима?

ЛИЗЕТА

В очите ви блестящ живец пулсира.

ЖЕРОНТ (към *Ераст*)

240 В това момиче все добро съм аз съзирал...

Но ще си сложа ред в делата, че смъртта
могла би в миг да ми осуети целта.

Със госпожа Аргант да си се скоро срещал?

ЕРАСТ

Да! В нея всеки път откривам чудно нещо.

ЖЕРОНТ

245 А Изабела ти познаваш ли?

ЕРАСТ

Отдавна.

Пленителна е тя, блести със мъдрост явна.

ЖЕРОНТ

Да, Бог я е с таквиз достойнства надарил,
каквито рядко ти у друга би открил.

ЕРАСТ

И по-добро не би могло да се желае!

250 На своя бъдещ мъж тя щастие вещае.

ЖЕРОНТ

Ще бъда аз тоз мъж.

ЕРАСТ

Нима?

ЖЕРОНТ

Защо пък не?

ЕРАСТ

Тъй радостно ще е това, за мен поне!

ЛИЗЕТА

Ах, богове, дано над нас да се смилите!

С коя нещастница, Жеронт, ще се сгодите!

ЖЕРОНТ

255 Със Изабела. Днес. Ако това се случи,
богатството ми тя в наследство ще получи.

ЕРАСТ

Доволен съм, че сте с ум остър, прозорлив!

Във случая и аз не бих бил колеблив.

ЛИЗЕТА

Как! Вие, старецът сакат, паралистикът,

260 безсилният дъртак, болникът, астматикът,

женитба готвите, та в празничния ден

да скочите от сватбен пир във гроб студен!

ЖЕРОНТ

Плещи каквото щеш! Мен хич не ме е еня,
щом мойто здраве ме зове да се ожения.

265 Жена ще взема, та през бъдните ми дни
тя в помощ да ми е при всякакви злини.

Не ща аз алчните наследници, които

пред моите врата ще дебнат упорито,

ще влязат вътре с ключ да търсят своя дял,

270 от дом да ме лишат, преди да съм умрял.

За разлика от тях, съпругата любима

би ме обгрижвала с усърдност несравнима.

От девствената й любов бидейки сит,

ще си умра тогаз спокоен и честит.

ЕРАСТ

275 Да, вуйчо ми е прав. Ще бъде най-добре
със скромна, с предана жена да се сбере.
Щом пестелива е, тя с ум, с усмивка блага
сама за целия дом грижи ще полага.

ЖЕРОНТ (*прегръщайки Ераст*)

Какъв младеж! Не съм очаквал този ден
280 той толкова добре да се държи към мен!

ЕРАСТ

За мене важно е най-вече вашто благо.

ЖЕРОНТ

Знай, че и аз държа на теб да ти е драго
и добрината ми теб няма да подмине.

СЦЕНА V

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Кой идва?

ЛАКЕЯТ

Госпожа Аргант е, господине,
285 със своята дъщеря.

ЕРАСТ

Да влязат тук, при нас!

Излиза, за да ги посрещне.

СЦЕНА VI

Жеронт, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Перуката ми дай!

ЛИЗЕТА

Момент. След малко аз
ще ви я донеса.

ЖЕРОНТ

Не говори пред тях
за клизмата ми, ни за моя свит стомах.

ЛИЗЕТА

У тях са тъй добре развити сетивата,
290 че няма как да не усетят миризмата.

СЦЕНА VII

Г-жа Аргант, Изабела, Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят

Г-ЖА АРГАНТ

Със лоши новини таз сутрин нас ни свари
и мъка тягостна гърдите ни попари.
Научихме, че зле сте спали през нощта.

ЖЕРОНТ

Наследниците ми раздухват тез неща.
295 Аз чувствам се тъй здрав сега, а те изгарят
от адски интерес в ковчег да ме заварят.

ЕРАСТ

Та вуйчо ми на вид изглежда тъй добре,
като младеж почти...

ЛИЗЕТА (настрани)

Но скоро ще умре.

ЖЕРОНТ

Навярно щях да съм на теглила обречен,
300 но две добри очи ме възродиха вече.

Г-ЖА АРГАНТ

Чуй, щерко, аз реших да стане твой съпруг
в най-кратък срок мъжът, когото виждаш тук.

ЖЕРОНТ

Госпожице, със вас ще бъда тъй богат!
По-нужна сте ми днес от всеки Хипократ.
305 За моята душа ще сте мехлем вълшебен,
за всяка болка по-полезен, по-целебен.

За мене би била женитбата ми с вас
най-сигурният лек — в туй сигурен съм аз.

ИЗАБЕЛА

Но, господине, как така на мен попада
310 тоз избор ваш? Това ме много изненада!

Г-ЖА АРГАНТ

Ще ти достави, щом приемеш го за мъж,
изгода тъй добра, че някак изведнъж
болежките му ти напълно ще забравиш.

ИЗАБЕЛА

О, майко, моят дълг към вас ще ме застави
315 да склуча брак, но той да не очаква много
от мен. Не ще ми е по силите, ей Богу.
Аз зная своята цена като човек!
За болестите му как аз ще стана в лек?
Той сам се лъже, щом тъй лесно заключава,
320 че цяла болница във мен се помещава.
Та моите очи не ще осигурят
целебен резултат — те болки не церят.

ЕРАСТ

Аз зная по-добре как действат й очите.

ЖЕРОНТ

Такваз любовна страст те палят ми в гърдите,
325 че девет месеца ще минат и тогаз
роднините безспир ще спорят все за нас,
а сигурно ще ни одумва и градът.

ЛИЗЕТА (настрани)

Ах, божичко, какво му е родил умът?

На висок глас.

Щом дяволът във вас към брак ви подстрекава,

330 със друга някоя сберете се тогава.
А Изабела е тъй млада и красива,
че явно друг съпруг на нея ще отива —
представителен, млад — под двадесет и пет,
а вие минахте отдавна шестдесет.
335 Та кой говорил би за брак на възрастта ви?
Нотариусът би могъл да ви оправи
наследството, че то ще трябва да е в ред,
да е обмислено прецизно отнапред.
Ще ви замести то и брак, и младоженство,
340 любов, жена, деца и всякакво блаженство.
Аз млъквам.

ЖЕРОНТ

Браво бе! На туй се браво вика!
Че кой така добре наточи ти езика?

ЛИЗЕТА

Разсъдъкът.

ЖЕРОНТ, към 2-жа Аргант и към Изабела:

Не се чудете! Тя лудее
понявга и не си хич мисълта владее.
345 Търпя я, затова че с ред достойнства тя е.

ЛИЗЕТА

Той дразни ме, дори когато ме ласкае.

ЕРАСТ

Грешите с вашия език тъй заядлив.
Защо не бях и аз тъй здрав, тъй издръжлив!
Той мисли си за брак, а редом с туй желание
350 наследник искал би — и с пълно основание.
Щом щедрата Съдба протяга му ръка,
как да отхвърли тоз късмет току-така?
Свидетел ми е Бог, че аз не бих желал
по-славен, по-щастлив и по-достоеен дял.

ИЗАБЕЛА

355 Та значи вашият съвет е да приема?

ЕРАСТ

Тъй най-добре ще е. Не виждам тук дилема.

ИЗАБЕЛА

Щом настоявате, то вашият съвет
относно любовта ще бъде възприет.

Г-ЖА АРГАНТ

Тя всеки път ми се във всичко подчинява.

ЕРАСТ

360 Девојката, дори и да се възмущава,
родителите си е длъжна, ще не ще,
да слуша, щом съпруг избрали са ѝ те.
А вуйчо ми наглед за млад минава даже,
причина няма той от брак да се откаже,
365 а шестдесет и шест години не са праг...

ЖЕРОНТ

На толкова ще съм през месец юни чак.

ЛИЗЕТА

Апоплектичен шок получи, след това
парализа за миг ръцете му скова,
ала медиците, познаващи го нещо,
370 твърдяха, че след туй съвсем различно нещо
ще сварят: здрав човек — без спазми, без нефрит,
без ишиас и без фатален менингит.

ЖЕРОНТ

И не пропусна ни един да ми предскаже,
че мога по-натам деца да имам даже.

ЛИЗЕТА

375 Знахарка аз не съм, ни пък прочут медик,
ала в обратното заклевам се в този миг.

ЖЕРОНТ

Лизета, всеки цял е с действие различно.

ЛИЗЕТА

Да го доказвате — туй би било трагично!

ЕРАСТ

Но, вуйчо, вашето лице се промени!

ЖЕРОНТ

380 Та как понасят се обиди и сплетни!
Мен спешна работа зове ме в този час,
госпожо, щя не щя, ще се сбогувам с вас.

Г-ЖА АРГАНТ

И ние тръгваме, за нас не се грижете!

ЖЕРОНТ

Ераст, излез със тях! Госпожи, извинете,
385 че повече със вас не мога да остана.

Жеронт си отива заедно с лакея.

СЦЕНА VIII

Г-жа Аргант, Изабела, Ераст, Лизета

ЛИЗЕТА

Госпожо, от каква сте сила обладана,
та само с кротък взор, с прост жест и доброта
тъй му раздвижихте ред течности в плътта,
че му подействахте далеч по-сполучливо
390 от разни чайове, с който го наливат
шест седмици. Любов, мощ силна имаш ти!

Г-ЖА АРГАНТ

Аз тръгвам.

ЖЕРОНТ

Идвам с вас. Нали не сте против?

СЦЕНА IX

ЛИЗЕТА, *сама*.

И аз ще си вървя. Навярно притеснен е старикът. Той, уви, не би могъл без мене.

395 Личи си, че добре подготвен е тоз брак и срещата им тук не свърши зле все пак.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

Г-ЖА АРГАНТ

И ние тръгваме. Нали ще разрешите?

ЕРАСТ

Да, бих се съгласил сега да си вървите,
но не преди да съм чул вашто обещание.

Г-ЖА АРГАНТ

400 Бих искала на вас да дам предпочитание.

ЕРАСТ

Нима, госпожо, сте, така жестока чак,
че пред очите ми подготвихте тоз брак!
Щом с Изабела аз не мога да живея,
бих предпочел смъртта, а не раздяла с нея.

Г-ЖА АРГАНТ

405 Е, да, но вуйчо ви тогаз бе обещал,
че целия имот на вас би завещал,
а днес предлага й женитба и се врича
пред нас, че цялото наследство й обрича.
Та имам ли вина?

ЕРАСТ *(на Изабела)*:

Не възразихте ли?

ИЗАБЕЛА

410 Защо?! Та той ще е от днес мой мъж, нали!
А кой се бе заел със стръв да ми внушава,
че всяка дъщеря, и да се възмущава,

родителите си е длъжна, ще не ще,
да слуша, щом съпруг избрали са й те?!

ЕРАСТ

415 Та аз ласкаех го със цел добре избрана —
да го разубедея да си изпълни плана.
При някои дори по обиколен път
постъпвай — да не ти е залудо трудът.

На Г-жа Аргант:

И вуйчо е такъв. Нима на интереса
420 се жертва дъщеря със прелест на принцеса?

Г-ЖА АРГАНТ

Ами наследството?

ЕРАСТ

Аз ще предотвратя
тоз брак и бих могъл така да завъртя
на вуйчо си ума, че всичко да си става,
тъй както бих желал и както подобава.
425 И от наследството би доста дал на мен.

Г-ЖА АРГАНТ

Тозчас за щерка ми ще бъдете сгоден.
Аз ще му пиша, че щом тъжен край го чака,
тез тежки болести ще му попречат в брака.
Хич да не мисли той за сватба! Ще го спре
430 подмолният ни план, дори и да умре.

ИЗАБЕЛА

Обзета съм в тоз миг от радостни вълни.

ЕРАСТ

Откриват се пред нас щастливи бъднини.
Лизета идва. Там шум някакъв се вдига...

СЦЕНА II

Лизета, Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

ЕРАСТ

А как е вуйчо?

ЛИЗЕТА

Той след малко тук пристига.

Г-ЖА АРГАНТ, *на Ераст*:

435 Оттеглям се. А той да постои със вас!

Но най-напред писмо ще му напиша аз.

Нали стихийния ми плам ще подкрепите!

ЕРАСТ

Сърцето ми по тоз успех ще оцените.

СЦЕНА III

Ераст, Лизета

ЛИЗЕТА

Та ще допуснеш ли днес вуйчо ти пред теб,
440 отпаднал, болен, стар, да сключи брак нелеп
и от наследството да те лиши навеки?

ЕРАСТ

Ти, бедно ми дете, търпиш беди нелеки!
Но всичко е в проект и аз съм убеден,
че неговият плам ще бъде потушен.
445 Дано със майка й успешно да се справим.
За моя вуйчо тя едно писмо остави:
хем му благодари за сватбения дар,
хем казва, че за зет е прекалено стар.

ЛИЗЕТА

Включете ме и мен в туй хитро начинание.
450 Той на кого ли би дал своето завещание?
На него нашите надежди се крепят,
ще циментира то съвместния ни път,
ще бъде за Ераст и за Криспен сполука,
но трябва с остър ум да се постъпва тука,
455 та брака на Жеронт да провалим тозчас.
На аптекаря му подшушнах нещо аз,
той, дяволът, ще си домъкне чукалата
и хубаво ще го разтрие по главата.
Разбираш, че съм си наред със мисълта!
460 Я! Виждам вуйчо ти на входната врата.

СЦЕНА IV

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакей

ЖЕРОНТ

Ах, коликите ми ме силно заболяха
и никога до днес тъй парещи не бяха.
Внезапно тръгнах си. Недружелюбен бях.
Дали се сърдят, че постъпих лошо с тях?

ЕРАСТ

465 На болния човек за всичко се прощава.

ЛИЗЕТА

Та досега Ераст на вас се посвещава,
но ще призная, че началният ви акт
не беше оправдан. Туй е безспорен факт.

ЕРАСТ

Той по-добре друг път постъпил би, обаче
470 достатъчно е, че тоз избор е удачен.

ЖЕРОНТ

Мечтаейки за брак, без косъм чер в косата,
към себе си сега изпитвам аз отврата,
ала съм дума дал.

ЛИЗЕТА

Не вайкайте се! Днес
в подобни случаи кой ти държи на чест?
475 А думата ви е от вятъра отвята.

ЖЕРОНТ

Но зарът хвърлен е. Да следваме Съдбата!

Дар малък бих желал за моята жена —
красив да е на вид, но на добра цена.

ЕРАСТ

Разчитайте на мен за всичко в празненството,
480 готов съм да платя храната, облеклото.
От врач по-сръчен съм, различни средства знам.

ЖЕРОНТ

Но не въвличай мен в такъв гуляй голям!

ЕРАСТ

Ще трябва щедрост — щом тя давана е с мяра,
от вашето лице тъгата ще разкара.
485 А редно ще е и на струни да дрънчим
и с фусты прелестни във танц да се въртим.

ЖЕРОНТ

На своето време аз по танците си падах!

ЛИЗЕТА (*настрани*):

А пък на нашето все повече западаш!...

СЦЕНА V

Лакеят на г-жа Аргант, Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят на Жеронт

ЛАКЕЯТ НА Г-ЖА АРГАНТ

Със господарката се срещнах в двора аз
490 и тя предаде ми това писмо за вас.

ЖЕРОНТ

За здравето ми май коси се госпожата.
Лизета, моля те, подай ми очилата.

ЛИЗЕТА

Че то изисква ли такава подготовка?
Я дайте, аз ще му направя разшифровка.

Чете:

*Господине, след нашата среща размишлявах върху
предложената от вас женитба и смятам, че тя не е подходяща за
никая от двете страни. Ето защо ви моля да бъдете така добър да
оттеглите вашата дума и аз ще оттегля своята, оставайки ваша
смирена и покорна слугиня,*

Аргант

И по-надолу:

495 *Идете си у вас спокоен и смирен,
освободен сте от наследствен дълг към мен.
Със почит,*

ИЗАБЕЛА

ЖЕРОНТ

Ераст, какво им става!

ЕРАСТ

Бележчицата им мен хич не ме смущава.
Ще действаме така, че те да разберат,
500 че на обета си ще трябва да държат.

ЖЕРОНТ

Какво ме караше сам себе си да тласна,
да скоча като луд във тази паст опасна?
От ориста към брак бях тикнат слепешком,
а не от любовта.

ЛИЗЕТА

О, аз ви вярвам, щом
505 твърдите го. Каква любов ще запулсира
в сърцето на един старик агонизиращ?
Как тя ще запламти в гърдите на болник
със задух, с кашлица, не секваща ни миг.

ЖЕРОНТ, към лакея на г-жа Аргант:

Я ти излез навън и чакай до вратата,
510 след малко ще ти дам ответ за госпожата.

Лакеят на г-жа Аргант излиза.

СЦЕНА VI

Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят на Жеронт

ЖЕРОНТ

Видяхте ли сега как бързо се реших
и как от този брак се сам освободих?

ЛИЗЕТА

Туй бе наистина мъжествена постъпка —
ще се разчуе тя в града на всяка стъпка.

ЕРАСТ

515 Тоз ход ви носеше опасност и вреди
със неизбежните неволи и беди,
вещаеше ви, че с тържественост злокобна
венчалната ви свещ ще стане свещ надгробна.

ЖЕРОНТ

Но ти ме хвалеше за моя план и плам.

ЕРАСТ

520 Днес много по-добра преценка ще ви дам.

ЖЕРОНТ

От вашия съвет ми по-спокойно става,
той ме от мисълта за брак освобождава.
От Бог получил съм блага не малък брой
и ще държа да си единственият мой
525 наследник.

ЕРАСТ

Моля ви, най-сетне престанете,
на моята душа разнежена спестете

таз дума стряскаща. Въздъгнах, щом я чух
и неочакван смут обхвана моя дух:
представих си за миг, че даже би могло
530 да бъда сполетян от прекомерно зло.
При мисълта за туй мен тръпки ме побиват.

ЖЕРОНТ

Отдавна знам, че си натура сговорчива
и затова ще си ти мой наследник пръв.
Но и със други съм роднина аз по кръв:
535 единият е син на брат ми, ти го знаеш,
аристократ бил той, в Нормандия се шляе;
а другата — една вдовица, дъщеря
на моята, уви, починала сестра.
Та племенницата омъжи се, горката,
540 във Мен^[1] — барон си взе, най-бедния в родата.
Понеже братска кръв във нашите сърца
туптеше, аз реших на техните деца
по двайсет хиляди екю да им оставя.

ЛИЗЕТА

По двайсет хиляди! Че как да си представя
545 такава сума! Те в Нормандия и в Мен
пари на произвол пилеят. Според мен
за тях три четвърти от сумата ще стигнат.
И без това ще ги прахосат, без да мигнат.

ЖЕРОНТ

Аз никога не съм ги срещал, но разбрах,
550 че тези дни съм щял да имам вест от тях,
че искали в Париж да дойдат да ме видят,
да ме прегърнат и доволни да си идат.
Аз бих им дал пари, ако не си против,
да водят свой живот охолен и щастлив.

ЕРАСТ

555 Но, вуйчо, щом на вас принадлежат парите,

аз бих ви подкрепил, каквото да решите.

ЛИЗЕТА

Становището ми относно тази идея
съвсем различно е от вашето... Но лакеят
очаква ви отвън!

ЖЕРОНТ

Сега ще го отпратя
560 и ще се върна тук да продължим дебата.

ЛИЗЕТА

Забравихте ли, че парализа скова
ръката ви преди цял месец и това
премного пречи ви да пишете с перото.

ЖЕРОНТ

Но аз от туй не се безпокоя, защото
565 ще продиктувам на Ераст писмо, което
ще прободне Аргант направо във сърцето.
В това съм сигурен. Последвай ме, Ераст!

ЕРАСТ

За мен е висш закон да съм под вашата власт.

СЦЕНА VII

ЛИЗЕТА, *сама*.

Нещата в кратък срок ще бъдат променени,

570 Съдбата най-подир усмихната зове ни.

СЦЕНА VIII

Криспен, Лизета

ЛИЗЕТА

А, ето те! Къде се губеше, Криспен?

КРИСПЕН

По твоя заповед търчах до тоз момент.
С нотариусите е трудно да се свържеш,
канторите си те напускат много бърже.
575 За щастие разбрах от някакъв стажант,
че се намирали в съседен ресторант.
Та там ги сварих — две госпожи с тях седяха
и май със тайнствени дела заети бяха.
При нас те подир час ще дойдат.

ЛИЗЕТА

580 разбра ли той защо ги вика тука? Ти поне

КРИСПЕН

Не.

ЛИЗЕТА

Ще иска брачен акт да издадат.

КРИСПЕН

Туй само
му липсва — би било позор за възрастта му.

ЛИЗЕТА

Чрез Изабела сам Амур стрела забил
в сърцето му така, че старецът решил

585 във неин интерес да уреди нещата,
а другите да си останат с пръст в устата.
Но Господ бил против. Жеронт реши, посредством
нотариусите, друг опис за наследство
да изработи и Ераст ще избере
590 за пръв наследник.

КРИСПЕН

Туй за нас ще е добре.
Чудесна новина! Аз толкоз се вълнувам
от този рядък шанс, че ще те разцелувам.
Безкрайна радост вля ти в моето сърце,
ще те прегърна тъй със двете си ръце,
595 че да усетиш как кръвта във мен бушува,
и страстно пак, и пак, и пак ще те целувам.

ЛИЗЕТА

Могъл би да не си показваш буйността

КРИСПЕН

Прости ми, но във мен връх взема радостта.

ЛИЗЕТА

Понеже някой път неща негодни прави
600 природата, и тук не всичко ми се нрави:
аз в тоз наследствен акт открих противен член.

КРИСПЕН

Какъв е, миличка? Кажи го и на мен!

ЛИЗЕТА

По двайсет хиляди екю Жеронт желае
на двама сродници във брой да завещае.

КРИСПЕН

605 По двайсет хиляди на всеки! Че тогаз
те от наследството ще вземат крупна част.

Най-странно е защо той в брой ще им ги дава.
Не, драги ми Жеронт, тоз номер не минава.
Макар че си на тез имоти господар,
610 туй, дето си скроил, е сметка без кръчмар.
Какви са двамата?

ЛИЗЕТА

Мъжът е благородник,
между Фалез и Кан^[2] върти дела безплодни.
Жената е от Мен, вдовица без имот,
в съда тя водила процеси цял живот,
615 но нито от един изгода не добила.

КРИСПЕН

Щом таз тенденция сега е още в сила,
защо не наредим така нещата днес,
че да загуби тя и сетния процес?

ЛИЗЕТА

Сестрата с брат си тук наскоро ще доприпкат.
620 Защо не извлечеш, Криспен от своята пипка,
като от арсенал, такава хитрост, че
от своя пъклен план той да се отрече?

КРИСПЕН

А виждал ли се е Жеронт изобщо с тях?

ЛИЗЕТА

Не, ни веднъж до днес, доколкото разбрах.
625 Но неотдавна бил писмо от тях получил —
за идването им от него той научил.

КРИСПЕН

А мен познават ли ме те? Как мислиш ти?

ЛИЗЕТА

Не, не! Наспоред мен Жеронт до днес почти

не се е виждал с теб, в това те уверявам.
630 За твоето лице той няма и представа.

КРИСПЕН

А моят господар дали е известен
за плана на Жеронт? Дали е възмутен?

ЛИЗЕТА

Разбира се! Та той беснее и лудува
и пита кой би спрял тоз вихър да върлува.

КРИСПЕН

635 Ще се захвана аз. До пукната пара
наследниците му не могат се добра.
Признавам си пред теб, че много бих желал
Жеронт да ги презре и от наследствен дял
без колебание да ги лиши навеки.
640 Все същата съдба да сполети и всеки
незнаен изтърсак от тяхната рода.

ЛИЗЕТА

Нима могъл би ти?...

КРИСПЕН

Бъди спокойна! Да!
Цената е такваз, че всичко лесно става.
И бракът ми със теб.

ЛИЗЕТА

Но аз се опасявам...

КРИСПЕН

645 Защо?

ЛИЗЕТА

Изглеждаш ми морално провален.

КРИСПЕН

Защо отправяш днес тез упреци към мен?

ЛИЗЕТА

Та твойта буйност е понякога ужасна.

КРИСПЕН

Във случая сме квит. Ти да не си по-святна?

ЛИЗЕТА

Ти имаш дългове със най-различен срок.

КРИСПЕН

650 За честния човек дългът не е порок.
За дълговете ми кахъри не бери ти,
че от наследството ще бъдат те покрити.
Ще се намери кой с какво да ги плати.
Я, някой идва тук.

ЛИЗЕТА

Жеронт. Върви си ти
655 и чакай долу. Аз при теб ще дойда скоро
и ще ти обясня какво след туй да сториш.

КРИСПЕН

Добре! Аз и без теб бих свършила това.
Наставници не ще разумната глава?

СЦЕНА IX

Жеронт, Ераст, Лизета

ЖЕРОНТ, *държейки писмо.*

Аз чинно в туй писмо на майка й говоря
660 и много ми се ще да знам от своите хора
как е посрещнала тя поздрава от мен...
Учудена ще е — в това съм убеден.

ЕРАСТ

Ще се заема аз. Писмото, господине,
от моите ръце във нейните ще мине,
665 след туй ще ви предам с надлежна пълнота
при срещата ни как се е държала тя.

ЖЕРОНТ

Дали ще е добре ти там да се покажеш?

ЕРАСТ

Това ще е за мен голяма радост даже.

ЖЕРОНТ

Най-вече им кажи, че просто няма как
670 да се осъществи плануваният брак.

ЕРАСТ

За плановете ви добих добра представа.

ЖЕРОНТ

И че единствен мой наследник ти оставаш.

ЕРАСТ

Знам как посрещат се подобен род слова —

от яд ще пукнат те, щом разберат това.
675 Но не косете се! Знам как да се оправя
и всичко мотамо след туй ще ви представя.

СЦЕНА X

Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

На туй решение тъй щедро щом се спрях,
хем чувствам лекота, хем вече оздравях.

ЛИЗЕТА

Постигнахте една тъй важна ваша цел.

680 Я, някой идва...

СЦЕНА XI

Г-н Клисторел, Жеронт, Лизета

ЛИЗЕТА

Май това е Клисторел,
ваш близък аптекар.

ЖЕРОНТ *на Клисторел.*

Бог здраве да ви дава!
Щом видя ви, по-свеж и по-щастлив аз ставам.

КЛИСТОРЕЛ, *ядосан.*

Добър ви ден, Жеронт.

ЖЕРОНТ

Но, както ми се чини,
ядосан идвате.

КЛИСТОРЕЛ

И имам си причини.

ЖЕРОНТ

685 Че кой нервира ви до тази степен чак?

КЛИСТОРЕЛ

Кой ли?

ЖЕРОНТ

Кажете кой!

КЛИСТОРЕЛ

Безумството ти.

ЖЕРОНТ

Как?

КЛИСТОРЕЛ

Чудесна новина научих току-що
и много съм щастлив.

ЖЕРОНТ

Каква е тя? Защо?

КЛИСТОРЕЛ

Та как не ви е срам, мъж стар и побелял,
690 да действате като немирник оглупял?

ЖЕРОНТ

По-точно може ли?

КЛИСТОРЕЛ

Ще трябва лудостта ви
с успокояващи треви да се оправи.
В града говори се за вашия мерак
да сключите с една мома законен брак.

ЛИЗЕТА

695 Туй ли било?

КЛИСТОРЕЛ

Че как! Та аз твърдя, че няма
друг, който сторил би днес лудост по-голяма.

ЖЕРОНТ

Че и така да е! Защо е този грак?
И вие есенес оженихте се пак.

КЛИСТОРЕЛ

За разлика от мен, ще имате ли смелост
700 да си изпълните съпружеското дело.

Забавен сте ми чак с това, че сте решен,
да се сравнявате по този признак с мен.
От първата жена, по божията воля,
с дванадесет деца сдобих се и се моля
705 за нейната душа. Пък щом е рекъл Господ,
аз и на втората ще ѝ направя доста.
Фехтовка е това — тя иска те чевръст
и здрав, а не болнав и със недъгав кръст.
И Хипократ (това прочетох го аз лично)
710 в една сентенция твърди категорично:
„Щом вземе си мома с необузdana мощ,
старикът в своята гръд забива остър нож.“
Virgo libidinosa senem jugulat^[3].

ЛИЗЕТА

О, вие тъй добре говорите латински.
След ден ще станете същ доктор медицински.

КЛИСТОРЕЛ

715 Да ме опази Бог! Магарета са всички.
Три четвърти поне. С безскрупулни привички
те водеха процес, насочен срещу нас.
Във Факултета се опълчих само аз:
на аптекарите те щяха да вменят
720 самички клизмите да правят всеки път,
а асистентите тук-там да им помагат.

ЛИЗЕТА

Та тези лекари направо се излагат!

КЛИСТОРЕЛ

А мене да следят със очилата как
извършвам дейности досущ като чирак!
725 Туй значи на шейсет години да се уча
на четене. Какъв по-унижаващ случай!

ЖЕРОНТ

Добре сте действали със слово и със жест
и каузата си сте защитили с чест.

КЛИСТОРЕЛ

Аз твърдо бях решен и шапката си даже
730 да сдъвча като хляб, но да не се откажа.

ЛИЗЕТА

Та техният стремеж е твърде глуповат.

КЛИСТОРЕЛ

Но аз по принцип съм с магарешки инат.

ЖЕРОНТ

Та ако тяхната обида не търпите,
какво ви сторих аз, че толкоз се гневите?

КЛИСТОРЕЛ

735 Какво ли? Искяхте брак с младичка жена!
След туй ще пукнете и цялата вина
ще падне върху мен. Направо луд сте вие
и някой трябва май врата ви да извие.

ЖЕРОНТ

Какво?...

КЛИСТОРЕЛ

Предлагам ви богат асортимент
740 от разни цярове: добър медикамент
е сладкият сироп. Или пък слаба дрога.
И очистителни: алое...

ЖЕРОНТ

Но как мога?...

КЛИСТОРЕЛ

Малина, джинджифил, коприва, млечен сок,

запарки от равнец, от мента и от глог.

745 Те трябват ви, а не жена!

ЖЕРОНТ

Но, господин...

КЛИСТОРЕЛ

И да не стъпвате във моя магазин!

Нали?...

ЛИЗЕТА

Но, господин...

КЛИСТОРЕЛ

Щом нещо ви докара
до криза, вземайте мед с някаква отвара...

Ех, младоженецо, не ще ли хвърлиш топа,
750 преди ти да си бил благословен от попа?

ЛИЗЕТА

Но, господин...

КЛИСТОРЕЛ

Какво веселие ще падне!
Щастливият жених ще пийне, ще си ядне.

ЛИЗЕТА

Най-сетне чуйте ни! Разчитаме на вас.

КЛИСТОРЕЛ

Със вас общуване не ща да имам аз!

755 Ела тук, хей, слуга!

СЦЕНА XII

Жеронт, Лизета

ЛИЗЕТА

Ах, дявол да го вземе!
Не съм се срещала с такъв скот в своето време.
И от спринцовка май не е той по-висок,
а лае срещу нас досущ като булдог.
Тоз жалък изрод се със лют нрав отличава.

ЖЕРОНТ

760 Не ще се върне тук. Това ме притеснява.

ЛИЗЕТА

Такива хиляди ще имате завчас.
Един приятел свой ще ви посоча аз;
от скоро време той е аптекар и смятам,
че може най-добре да уреди нещата;
765 той обеща за вас най-лековит сироп
от ревен, майчин лист и семе от коноп.
Хем удовлетворен ще сте от резултата,
хем пет-шест пъти по-изгодна е цената.

ЖЕРОНТ

Ще го извикаш ли!

ЛИЗЕТА

Да, още този ден.

ЖЕРОНТ

770 Лизета, да вървим. Така съм уморен.
За мене Клисторел бе цяло изтезание.

ЛИЗЕТА

Но не забравяйте във вашто завещание
да има и за мен значително място.

ЖЕРОНТ, *встрани, тихо*:

Ще има, но ако не струва нищо то.

[1] Провинция в Северозападна Франция. Б. пр. ↑

[2] Фалез, Кан (на френски Falaise, Caen) — градове в
Нормандия. Б. пр. ↑

[3] Жена шавлива старик убива (лат.). Б. пр. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

775 Ответ очаквам, но Ераст не се явява.
Това забавяне какво ли предвещава?

ЛИЗЕТА

Ах, моля ви, защо сте обезпокоен?
Не стига ли ви, че успяхте този ден?
Признавам, че не знам друг акт, по-героичен
780 от туй, че скъсахте с тоз брак трагикомичен.

ЖЕРОНТ

Във тоя случай съм съвсем задоволен,
а пък и Клисторел е прав наспоред мен.
Със камък на врата, надолу със главата
аз вече бях готов да скоча във водата.

ЛИЗЕТА

785 По-лошо бе за вас — над сто пъти дори.
Но крайт е добър.

СЦЕНА II

Криспен, като селски благородник, Жеронт, Лизета

КРИСПЕН, *отвън, блъскайки вратата:*

Ехей, я отвори!

Нима прислугата умряла ще я сваря?

Аз тропам и крещя, но никой не отваря.

По дяволите! Как домът е тъй заспал?

ЛИЗЕТА

790 Кой тропа в този час като обезумял?

Отваря.

Какво желаете? Кой демон ви е погнал?

Тук има болен. Тъй ли бихте му помогнал?

Настрани:

Прости ми Господи! Това било Криспен!

КРИСПЕН, *тихо на Лизета:*

Наистина сега, ти, мила, виждаш, мен.

На висок глас:

795 Девојко, добър ден. Разпитвайки тъдява, разбрах, че някой си Жеронт тук обитава.

Ще ме приеме ли?

ЛИЗЕТА

Как не? Това е той.

КРИСПЕН, *раздрусвайки ръката му:*

Как радвам се! Ръка ми дайте, аз съм свой.

Покорен ваш слуга. Ах, дявол да го вземе,

800 да знаете сега какъв възторг обзе ме!

Но как да го предам? Не стигат ми словата.

ЖЕРОНТ

Той да не е решил да ми строши ръката!

КРИСПЕН

Май изненадан сте. В туй няма нищо чудно.

Да ме познаете ще ви е крайно трудно:

805 не сте ме виждали до днес на този свят
и затова съм ви напълно непознат.

Баща ми, Бог да го прости, бе благородник,
в Нормандия живя сред ферми плодородни.

За вашата сестра отскоро женен бил

810 и ето че на тоз свят аз съм се явил,
преди да изтече и половин година.

Баща ми бил обзет от яд по таз причина,
но за жените той от свой другар разбрал,
че не било за тях то някакъв провал

815 и че се случвало това и на жена му —
и тя грешела, но в пресмятането само.

ЖЕРОНТ

В пресмятането ли?

ЛИЗЕТА

О, никоя жена
не вижда като мъж една величина.

КРИСПЕН

От спомена, че тя била така припряна,

820 на мен, признавам си, ми много срамно стана.

А пък щом мама е в действителност сестра ви,
това фактически ваш племенник ме прави.

ЖЕРОНТ

От чутото разбрах, дори то да е факт,

че, племеннико мой, сте истински глупак.

825 Сестра ми сваятна бе. Кой би твърдял, че тази
безупречна жена честта си ще погази?

КРИСПЕН

Не възразявам, но дорде бе жива тя,
говореха навред, че куца ѝ честта.
Дори и да не съм роден в нормален срок
830 и да съм смятан за извънбрачен отрок,
ваш племенник и ваш наследник си оставам.
Чак от Нормандия дойдох и заявявам,
че аз наследството държа да си получа.

ЖЕРОНТ

Чудесно! А пък аз бих искал да науча
835 кога си тръгвате.

КРИСПЕН

Със мен ли ще вървите?
Когато Бог реши да ви прекъсне дните.
Изрично казвам ви: бъдете убеден,
че ще си тръгна чак когато в гроб студен
ви видя — във ковчег под черен креп положен.

ЛИЗЕТА, *тихо на Жеронт*:

840 Не струва си да сте чак толкоз разтревожен,
че воля давал той на своите слова.

ЖЕРОНТ, *тихо на Лизета*:

Та мен обзема ме страх тъкмо от това.

КРИСПЕН

По погледа ви аз могъл бих да заключа,
че целокупното наследство ще получа,
845 че злато ще гребя със ненаситен глад,
защото вие сте скъперник всепризнат.
За просто су^[1] сте бил готов на сред площада
да понесете бой без призив за пощада.

Със право се твърди навред от млад и стар,
850 че бил сте изнудвач, мошеник и лихвар.

ЖЕРОНТ

А да ви кажа ли, мой племеннико злобен,
че с тези две ръце аз още съм способен
да ви изхвърля през прозореца!

КРИСПЕН

Как? Мен?

ЖЕРОНТ

Да, вас! Не майте се! Излезте!

КРИСПЕН

В този момент

855 заканването ви изглежда ми забавно.

Пък аз ще ви река: излезте незабавно!

Този дом е мой и аз все пак ви бих търпял,
дордето видя, че най-сетне сте умрял.

ЛИЗЕТА

Нахал!

ЖЕРОНТ

Къде съм аз?

КРИСПЕН

Е, мила, най-накрая

860 в покоите му ти води ме. Твоята стая

нали е близо? Щом не се възпротивиш,

със мене тази нощ могла би да преспиш.

Ще можем през нощта със теб да поговорим,

а за вечерята вратата ще отворим

865 на избата — без страх ще грабим и мезета,

и хубави вина и чудни питиета.

А пък освен това ще трябва, чичо мой,

да ми дадете днес сто луидора в брой.

Ако откажете, без нищо да пожаля,
870 аз утре сутринта таз къща ще запаля.

ЖЕРОНТ, *настрани*:

Май няма друг такъв нахалник в таз страна!

ЛИЗЕТА, *тихо на Жеронт*:

Не племенник, туй е същински сатана.
Той само със добро оттука би излязъл.

ЖЕРОНТ

Мой сроднико, защо със толкова омраза
875 мен, клетия болник, измъчвате тъй днес?
О, нека свърши в мир животът ми злочест,
та моите блага тогаз да наследите!

КРИСПЕН

Но аз държа да знам кога ви свършват дните.

ЖЕРОНТ

На всяка крачка мен преследва ме смъртта,
880 след два-три дена аз ще съм във вечността.

КРИСПЕН

Добре! Оставям ви. Шест дена ще изтрая
все пак, но знайте, че могъл бих най-накрая
в гроб мъртъв или жив да ви положа аз.
Ако не спазите обета си, тогаз
885 ще спазя своя.

СЦЕНА III

Жеронт, Лизета

ЛИЗЕТА

Ах, той хич не ви зачита,
пък племенник ваш бил! Кой тъй го е възпитал?

ЖЕРОНТ

Какъв ти племенник? Сестра ми бе тъй сваятна
и във дома й тоз нахал не би израснал.
По-луд от всеки друг! Брутален тип! Мръсник!

ЛИЗЕТА

890 Но аз чертите ви и в неговия лик
откривам — във носа, в челото, във очите...
Безспорно е, че към общ род принадлежите.

ЖЕРОНТ

Дори да е така, той непочтен чешит е.
Нахален племенник!

ЛИЗЕТА

Нима ще му дарите
895 тез двайсет хиляди екю и то във брой?
Какъв аристократ тогава би бил той!

ЖЕРОНТ

Как тъй ще му ги дам! В пръстта ще ги зарина
за вечни времена.

ЛИЗЕТА

Път дълъг е изминал
напразно тоз умник, защото с пръст в устата

900 ще си се върне той обратно във страната.
Дано злощастният хитрец да разбере,
че там да е стоял било е по-добре.

ЖЕРОНТ

Ако на моето богатство той разчита,
наскоро ще умре от глад и аз се питам
905 как би ми се присмял. Туй няма да се случи.

ЛИЗЕТА

За всеки ще да е добре да се научи
как да живее тук. Тез хищници дори
да искат, своя нрав лукав не могат скри.
Преди да смажат свой роднина престарял,
910 без срам твърдят, че им дължи наследствен дял.
Но ето че Ераст се връща — ще узнаем
какво е станало.

СЦЕНА IV

Ераст, Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

Кажы къде се маеш!
Ти знаеш ли, че аз във чудо се видях?
От племенник проклет, уви, нападнат бях.

ЕРАСТ

915 Задъхан срещнах го преди минути само
и той ми довери каква била целта му.

ЖЕРОНТ

Как стори ти се той?

ЕРАСТ

Побъркан, луд дори.
Твърди, че щял да ти дома опожари.

ЖЕРОНТ

Аз тъкмо затова от тебе се нуждаех,
920 на теб разчитах тоз глупак да обуздаеш.
Лизета тъй ли бе?

ЛИЗЕТА

Да, несравним нахал!
А господин Жеронт му беше обещал
имота си.

ЖЕРОНТ

Как не! Помнете мойта дума,
че няма да му дам дори и дребна сума.

ЕРАСТ

925 Пък аз задачата, с която се наех,
изпълних, при това със несъмнен успех.
Писмото своята цел постигна. Отначало
от двете дами то прието беше вяло:
прочетоха го с вид измамно ядовит,
930 в което аз съзрях триумф едвам прикрит.
Но щом им казах, че единствен ваш наследник
ще съм, те станаха и от платно по-бледни,
(нали ми рекохте тъй да говоря с тях...)

ЖЕРОНТ

Така е. Лично аз това ти обещах.

ЕРАСТ

935 Показаха се те дотолкоз изумени,
че пет-шест месеца ще са съвсем сломени.

ЖЕРОНТ

В това съм сигурен.

ЕРАСТ

Ала от нещо аз
бях удивен и то ще изуми и вас.
Понеже госпожа Аргант сега зачита
940 вас и родата ви, пред мен се тя опита
да ни даде съвет: аз да ѝ стана зет,
за да изпълните и първия обет.

ЖЕРОНТ

И как посрещна ти таз хубава идея?

ЕРАСТ

Отвърнах ѝ, че аз пред вас благоговей,
945 че трябва във това да съм ви посветил
и вие да сте се отрано съгласил.

ЖЕРОНТ

Не бива отсега да се запръгаш в брак,
от моя пример ти вземи урок все пак!

ЛИЗЕТА

Но, колкото до мен, аз тоз брак одобрявам:
950 на господин Ераст напълно подобава
да се ожени — той е млад, а вие май
се доближавате до своя жизнен край.

ЖЕРОНТ

Че как така? Та аз не съм умрял, нали?

ЛИЗЕТА

Въпросът е висящ. Наистина, знам ли?
955 По мрачния ви вид мнозина заключават,
че като сянка сте, която се снишава
над гроб, че сте били от нещо защитен
и затова не сте в земята в тоз момент.

ЖЕРОНТ

Тез твои остроти за мен са оскърбление
960 и ме изкарват вън от всякакво търпение.

ЛИЗЕТА

Не чакайте лъжа от моята уста,
аз откровено си изказвам мисълта.

СЦЕНА V

Лакеят, Жеронт, Ераст, Лизета

ЛАКЕЯТ

Вън, господин Жеронт, дошла е ваша близка
роднина, в траур е и много ѝ се иска
965 да я приемете.

ЖЕРОНТ

Роднина! Ах, пак ли?

ЛАКЕЯТ

Да се качи ли?

ЖЕРОНТ

Не! Добре ме чу, нали?

ЛИЗЕТА

Но, господине, аз си мисля, че не бива
да ѝ отказвате. Туй хич не ви отива.

На лакея:

Иди я доведи.

СЦЕНА VI

Жеронт, Ераст, Лизета

ЛИЗЕТА

Не смятам, че сте прав.

970 Таз дама може би е по-добра по нрав
от племенника ви. Сред вашите роднини
навярно срещат се и хора твърде фини.

СЦЕНА VII

Криспен, преоблечен като вдовица (дребен слуга ѝ носи шлейфа), Жеронт, Ераст, Лизета, Лакеят на Жеронт.

КРИСПЕН (*прави реверанси пред лакея на Жеронт, който му отваря вратата. Слугата излиза*)

На Жеронт:

О, позволете ми във тоз съдбовен час
в знак на нечут възторг да ви прегърна аз.
975 Най-сетне виждам ви. Такваз любов в душата
не съм изпитвала към себе си самата.

ЛИЗЕТА, *тихо на Ераст:*
Туй всъщност е Криспен.

ЕРАСТ

Да, да. Аз също знам.
Таз тайна току-що ми довери той сам.

ЖЕРОНТ

Ах, колко мила е! Сами я преценете!
980 По-бързо, моля ви, кресло ѝ предложете.

КРИСПЕН, *на лакея на Жеронт:*
О, не! Такъв разкош пред чичо не върви.

На Жеронт, с уважителен тон:

И табуретката е сгодна, моля ви.

Лакеят дава табуретка на Криспен.

ЖЕРОНТ

С каква възхита тя изпълва ми душата!

ЕРАСТ

Хем много сваятна е, хем прелестна в снагата.

Лакеят дава кресло на Жеронт, стол на Ераст, табуретка на Лизета и излиза.

СЦЕНА VIII

Жеронт, Криспен, като вдовица, Ераст, Лизета

КРИСПЕН

985 Я стига! Я не си правете с мен шега!
Чаровният ми стан е спомен мил сега.
Семейната жена изцяло се отдава
на своите деца и туй се отразява
на красотата ѝ — отлита тя вовек.

ЛИЗЕТА

990 И за мома дори днес би ви взел човек.

КРИСПЕН

Когато овдовях, бях двадесет годишна
и траурът взе връх над хубостта предишна.
Най-неочаквано почина моят мъж
и прелестта си аз изгубих изведнъж.
995 Навярно можех брак даключа втори път,
но спомен тягостен остави ми мъжът.
Неволи и печал преглъщам аз все още,
но моите тъжни дни, безсънните ми нощи,
вдовишкият живот проклятие от мен
1000 не ще изтръгнат. Как очаквам онзи ден,
когато във ковчег под траурен покров
ще отнеса искра от първата любов.

ЕРАСТ

Такава преданост, такива чувства знойни!
За Артемизия^[2] единствено достойни!

ЖЕРОНТ, на Криспен:

1005 Нали съпругът ви не ви остави с много

дечица?

КРИСПЕН

Девет са на брой те, слава Богу.
Като вдовица куп горчивини изпих,
но две години след смъртта му аз родих
десетото дете.

ЛИЗЕТА

Каква невероятна
1010 отдаденост! Кому била би тя понятна?

ЖЕРОНТ, *на Криспен*:

Сега един въпрос се породил у мен —
какво накара ви да тръгнете от Мен?

КРИСПЕН

Да имам среща с вас е първата причина,
а втората — дела нелепи тази година
1015 се водят срещу мен за обща пещ с вложение
оспорвано, а тя е в моето имение
и исках този въпрос от раз да се реши,
ала защитникът процеса наруши
и ме обърка.

ЛИЗЕТА

Ах, защо да ви обърка?!
1020 Каква обида! Той целял да ви побърка.
Да се побърква тъй една жена със чест!

ЕРАСТ

Защо се чудите? Така говорят днес
в съда.

ЛИЗЕТА

Съдете сам. Не ща да ви се бъркам,
но никой съдия не ще ме с друга сбърка.

1025 Несмислени слова! Ума ми те разбъркват,
но няма да търпя така да ме побъркват.

ЖЕРОНТ, *на Криспен*:

Тя смахната си е и вредом се навира,
а пък от правните въпроси не разбира.

КРИСПЕН

Освен съдебните афери мен и друг
1030 мотив накара ме да дойда бързо тук.
От хора сигурни, в които вяра имам,
научих новина, уви, неоспорима!,
че се отдавате на не един порок —
хазарт, пиянство...

ЖЕРОНТ

Я! И по какъв предлог?

КРИСПЕН

1035 Да посещавате места, где нощем, денем
потъпкват честността, а свянът угнетен е.

ЖЕРОНТ

Твърдите, че това отнася се за мен?

КРИСПЕН

Да, чичо мой, за вас. Нима сте огорчен?
Щом туй е истина, защо ви огорчава?

ЖЕРОНТ, *настрани*:

1040 Какъв позор за мен!

КРИСПЕН

А някои добавят,
че с таз госпожица в предълъг период
сте водили нечист, непозволен живот,
че даже и деца сте имали от нея.

ЛИЗЕТА

Аз ли? Клеветници! Дано да онемееят!

1045 Къде се пъха таз коварна, долна гад?

ЖЕРОНТ

Не знам какво и кой възпира моя яд.

КРИСПЕН

Изслушахме подред свидетели достойни,
събрахме вашите роднини многобройни
и с цел да ви възпрем да се опропастите,
1050 а заедно със вас и нас да разорите
задружно се реши, със оглед на това,
да ви лишим съвсем от вещните права.

ЖЕРОНТ

От моите права?!

ЛИЗЕТА

Каква рода, мой Боже!

КРИСПЕН

От ред събития разбрах, че с нея може
1055 да се ожените, но ние ще държим
плануваният брак да стане немислим.

ЖЕРОНТ, *ставайки:*

Госпожо, върн! Тозчас! Изрично забранявам
до моя дом да се кракът ви приближава!

КРИСПЕН

Заплашвате със бой една вдовица! Кой
1060 ще ми помогне? Ах, ще ме убие той!
Съседи, тичайте насам да ме спасите!

ЖЕРОНТ

Негодница!

КРИСПЕН

С таз злост и своята кръв петните!
С това заслужихте да киснете в затвор.

ЛИЗЕТА

В затвор да кисне? Ах, какъв голям позор!

КРИСПЕН

1065 Но щом един затвор ви толкоз унижава,
в Салпетриера^[3] ще отидете тогава.

ЛИЗЕТА

В Салпетриера ли?

КРИСПЕН

Да, драга моя, да!
С безпътството ви ще ви помнят навсягда.

ЕРАСТ

Каква мистерия, хем тъмна, хем нечиста!
1070 Ще я разсея, но ще трябва някой пристав.

КРИСПЕН

За мене ли? Защо? Ще кажеш ли най-сетне!
Той за престъпница ли искаш да ме сметне?

ЕРАСТ

Надяваме се, че ще научим подир малко
каква сте точно, но наистина е жалко,
1075 че с много шум, с език, изпълнен със злина,
обиждате без срам тез хора без вина.
Спокойно, вуйчо! Я сега се приберете,
за случилото се след туй ще разберете.

ЖЕРОНТ

Лош ден, ти слагаш край на моите старини!

ЛИЗЕТА, на *Криспен*:

1080 Убиваш чичо си, нахалнице. Млъкни!

Таквиз фамилии живеят в Кан и в Мен,
че заслужават те окови, според мен.

СЦЕНА IX

Ераст, Криспен

ЕРАСТ

Туй ти ли си, Криспен? Та твойта явна страст...

КРИСПЕН

Чрез пристав ли държиш да го доказвам аз?

1085 Добре. Ще чакам тук.

ЕРАСТ

Да, ти си, очевидно.

И грешка няма.

КРИСПЕН

Би било за мен обидно,
ако бе искрено туй твое подозрение.

ЕРАСТ

Подложих свяна ти на силно оскърбление.

КРИСПЕН

От преданост към вас одеждите смених
1090 и в своя замисъл аз явно не сгреших.

Със думи причиних небивала стихия,
на двама сродници успешно аз самият
изпълних ролите в такива хитри сцени,
че от наследството ще бъдат те лишени.

ЕРАСТ

1095 Нима?

КРИСПЕН

Да бяхте ме видели току-що
със филцово бомбе, закичен със перо
като нормандски граф, запасал меч извит,
аз бих ви възхитил, макар със селски вид.
Ще ви призная, че бомбето ми придава
1100 кураж неизразим и че респект внушава.
Така преобразен, добих блескавина
и се изпълних с ум, със сръчност, с хитрина.
Ах, как одеждите проникновен ме правят!

ЕРАСТ

Тъй сродниците на Жеронт се злепоставят,
1105 че обещава той на мен да завещае
имота си. Какъв голям късмет това е!

СЦЕНА X

Ераст, Криспен, Лизета

ЛИЗЕТА

Ах, господин Жеронт предаде богу дух!
Ужасна новина!

ЕРАСТ

Какво? Добре ли чух?

КРИСПЕН

Починал вуйчо ви?!

ЛИЗЕТА

Ах, боже, колко жалко!

1110 Горкият грохнал бе и сили все по-малко
оставаха му. Той привлякъл се едвам
до своето легло и се отпуснал там
със сгърчени ръце и с неподвижно тяло,
а дишането му напълно бе замряло.

1115 Опитах се да му помогна, но за жалост,
усилията ми отидоха нахалост.

ЕРАСТ

Отчаян съм! Криспен, таз смърт бе причинена
май от последната кавга ожесточена.

КРИСПЕН

Не казвайте, че той е зарад мен умрял.

1120 В действителност съвсем зле беше ме разбрал;
Във репликите си не за живота му
повдигнах аз въпрос, а за имота му.

ЕРАСТ

Тревоги мними май в момента ни гризат,
човек в летаргия изпада някой път
1125 и ни довежда до пределно отчаяние.

ЛИЗЕТА

И да допуснем, че пак дойде във съзнание,
за кратко ще е то. Уверена съм аз,
че трудно би живял той повече от час.

ЕРАСТ

Какъв печален край! Уви! Какво терзание!
1130 Та вуйчо ми не е оставил завещание!
Таз смърт за мене е убийствена. Та как
ще склуча някой ден със Изабела брак?
Съдба, защо към мен си тъй ожесточена?

ЛИЗЕТА

Аз трябва да скърбя. Аз по съм оцетена.

КРИСПЕН

1135 Деца обични, я, било какво било,
да срещнем бурите със вдигнато чело!
Не бива в този момент сълзи да се проливат,
Таквиз нещастия със смелост се надвиват.

ЕРАСТ

Със смелост! Та с какво ще ни помогне тя?

КРИСПЕН

1140 Изпърво трябва да надмогнем горестта,
във каси и в бюра е нужно да надзърнем,
наопаки дома ще трябва да обърнем.
Лизета, стой си със затворена уста
и заключи тозчас крайпътната врата,
1145 за да се защитим от външно нападение.

ЛИЗЕТА

Не ще тук стъпи крак без мое разрешение.

КРИСПЕН

Дано страстта ви към печалба и грабеж
не помрачи тоз ваш безпримерен стремеж.
Съдбата явно е против туй завещание,
1150 за да я победим, ще трябва ум, дерзание.
Аз на покойника ще призова душата
да пази зорко от двуличници благата.
Ераст, не клюмвайте пред завист и тревога,
разчитайте на нас, на Луцифер, на Бога.

[1] Стара френска парична единица с ниска стойност. Б. пр. ↑

[2] Артемизия — вдовица на персийския сатрап Мавзол. Тя толкова обичала съпруга си, че след смъртта му издигнала в негова памет величествена гробница. Оттам идва нарицателното мавзолей. ↑

[3] Парижки приют за стари и недъгави жени. Навремето в него са затваряли жени с лошо поведение. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Ераст, Криспен

ЕРАСТ, *държейки портфейла на Жеронт:*

1155 Мен, бедни ми Криспен, обзе ме отчаяние,
едва ли вуйчо ми ще дойде във съзнание.

Не ще са нужни тук ни доктор, нито лек,
уви, най-много час нещастният човек
ще диша. А това, което ще остави

1160 като наследство, мен богат не ще направи.

КРИСПЕН

С Лизета имаме свой план — той би успял,
ако се отреди на нас известен дял.

ЕРАСТ

Макар съдбата ни, като по зла прокоба,
да праща срещу нас стрели със адска злоба,

1165 да не изпадаме сега в обезверение!

Като отломъци от корабокрушение,
аз трийсет хиляди екю държа — ще бдим
над тях със цел да ги от бурята спасим.

У него само тях сполучих да открия.

КРИСПЕН, *посяга да вземе банкнотите.*

1170 Защо не поделим таз жалка прокопсия,
туй утешение в очакване на нещо,
което да смекчи тез удари зловещи.

ЕРАСТ

Да, драги ми Криспен, то би могло да стане,
но те са четвърт от голямото имане,

1175 което чаках с плам, ала не ме огря

туй завещание и пламът отгоря.
Постройки във Париж, земи, солидни връзки
извикваха у мен стремеж и мисли дръзки.
Не че за всички тез богатства аз ламтях,
1180 съзирах подлост и безчестие във тях,
но благородна цел над всичко връх бе взела —
да си осигуря женитба с Изабела.
И ще добавя тук, че само в този случай
аз бих от майка й съгласие получил.
1185 Без завещание, уви, ще съм лишен
от шанса чрез тоз брак да съм ощастливен.

КРИСПЕН

Да, доводите ви са ми пределно ясни.
От тези удари внезапни и ужасни
в изконната си чест мъжът е уязвен
1190 и разумът му е размътен, поразен.
Жестока Смърт, защо не поизчака, щом
ще водиш тоз старик във вечния му дом?
Да поживеем в мир, тъй както преди време,
и нашият живот в щастлив път да поеме!

ЕРАСТ

1195 Една надежда щом върху закон почива,
Криспен, във жалби тя не трябва да погива.
Не можеш ли отби ти удара нелек,
не можеш ли откри по-ефикасен лек?
Но щом решен си на рисковани неща,
1200 знай, че в опасности се пробва смелостта.

КРИСПЕН

Надявах се, че ще надмогна неуспеха,
ала се провалих. Днес никаква утеха
не виждам. Пък и кой не би се провалил
и кой ли дързост би в тоз случай проявил,
1205 за да измъкне туй завидно завещание,
обезпечаващо добро съществуване?!

Навярно бих могъл да пробвам с вещица,
със проникателност, със разум, с хитрина,
но страх ме е да не остана с пръст в устата.

1210 Та тук не би успял дори и сатаната.
И да пострада той възможно е... Все пак
нали не мислиш, че е дяволът глупак?

ЕРАСТ

Да ме отчаяш ли сега целиш? Защо?

СЦЕНА II

Лизета, Ераст, Криспен

ЛИЗЕТА, на *Ераст*:

Нотариусите дойдоха току-що,
1215 във малкия салон и двамата оставих.
Кажете ми какво ще трябва да се прави.

ЕРАСТ

Объркването ми, Лизета, все расте.
Прави каквото щеш. Не знам дали са те
уведомени, че е вуйчо във несвяст,
1220 че не говори.

ЛИЗЕТА

Не. Поне до този час.

ЕРАСТ

Криспен.

КРИСПЕН

Кажете.

ЕРАСТ

Ах!

КРИСПЕН

Уви!

ЕРАСТ

Уви!

КРИСПЕН

Простете.

ЕРАСТ

Какво да правим с тях сега?

КРИСПЕН

Каквото щете.

ЕРАСТ

Да си отидат ли?

КРИСПЕН

Какво да им речем?

Изгода можем ли от тях да извлечем?

ЛИЗЕТА

1225 Е да им кажа ли да си вървят тогава?

ЕРАСТ

Изчакай. Чувствам, че ме нещо задушава.

Криспен, след миг ще ме откриеш тук умрял.

КРИСПЕН

Аз също тъй не бих таз болка надживял.

ЛИЗЕТА

И аз... Но трябва ли да се оставим ние

1230 на злото, като гръм, от раз да ни убие?

КРИСПЕН

Един момент!... У мен... Особена идея...

Видение... Нима... Ах, май ще полудея...

За жалост виждам се във пълно неведение.

ЛИЗЕТА

Ах, дявол взел таз гад със нейното видение!

ЕРАСТ

1235 Кажи какъв проект в главата си градиш!

ЛИЗЕТА

Криспен, въпроса ни ти как ще уредиш?

КРИСПЕН

Да си помисля... Да... Не... Да... Не... Май се бавя...
Защо не? Би могло...

ЛИЗЕТА

Спри де! Недей забравя,
че трябва бързина, и смелост и умение.

1240 Нотариусите ни чакат с нетърпение.

КРИСПЕН

Но в мен нов замисъл току-що се роди —
и най-схватливия ум той ще победи.
Ти действаш винаги със лекота, със живост,
вложи във случая разсъдък, прозорливост,
1245 ума си покажи!

ЛИЗЕТА

Той би те улеснил,
нали по хитрост ти би всеки превишил.
От любовта ще се съвземе сръчността ти.

КРИСПЕН

По-тихо, че една свръхмисъл бог ми прати.
Сега съм във кресло.

ЛИЗЕТА

Е, да.

КРИСПЕН

Седя си аз...

ЛИЗЕТА

1250 Добре.

КРИСПЕН

Мълчете де! Изпадам във екстаз,
със подплатен калпак, нахлупен до ушите,
с кепенци спуснати...

ЛИЗЕТА

И ще ни изумите?

КРИСПЕН

Да, господин Ераст, наследник ще да сте
на стария Жеронт, щом толкоз ви се ще.
1255 А ние своето усърдие, Лизета,
ще съживим — любов зове ни към късмета.
Одежди на Жеронт ми донеси — поне
халат, чорапи, шал и нощното боне;
победа сигурна ни те обезпечават.

ЛИЗЕТА

1260 Освен това ще са трофей за твойта слава.
След миг се връщам с тях, разчитайте на мен.

СЦЕНА III

Ераст, Криспен

ЕРАСТ

Та ти ще ме спасиш от явна смърт, Криспен.
Щом твоят мъдър план въпроса ми решава,
от все сърце щастлив живот ти обещавам.
1265 Със Изабела брак тогаз ще сключа аз,
а тя за мене е по-скъпа от елмаз.
Ах, ах, Криспен!...

КРИСПЕН

Но смут във мене се обажда,
надига се, расте, душата ми разяжда.
Ами ако съдът разнищи тоз проблем,
1270 ще ни накажат, яд небивал ще берем.
Фалшивият параф най-вече ме тревожи
и моята ръка отказва да го сложи.

ЕРАСТ

Съвсем безпочвен смут! От месеци наред
Жеронт със тез ръце не е написал ред.
1275 Макар че подпис се под документ полага,
ще кажеш, че сега такъв не се налага,
и ще ги убедиш да мине без параф.

КРИСПЕН

След доводите ви, разбирам, че сте прав,
и чувствам, че във мен пак лумва силен пламък,
1280 така необходим за нашта цел голяма.

СЦЕНА IV

Лизета (донася дрехите на Жеронт), Ераст, Криспен

ЛИЗЕТА, хвърляйки пакета с дрехите:
От господин Жеронт, на едро и на дребно,
донесох ти това, което е потребно.

КРИСПЕН, разсъбличайки се:
Е, хайде, ни една минута не губете,
захващайте се с мен, тозчас ме облечете.
1285 Чорапи, риза, шал... Какъв ленив слуга!
По-бързо! Шапката подайте ми сега.
Ами пантофите, домашният халат!
В тези пъртушини съм наистина чудат.

ЛИЗЕТА
Покойникът стои пред нас и за тревога
1290 не виждам място аз. Та той е жив, за Бога!
Съмнение не би отникъде дошло.

КРИСПЕН
Ами във случай че това му облекло
ме с болест зарази?

ЕРАСТ
Не се плаши! Не бива!

КРИСПЕН
Е, да, но чувствам, че мен тръпки ме побиват.
1295 Дали от дрехите, или от силен страх,
разстроен е съвсем горкият ми стомах.

ЛИЗЕТА

Ще те наметна със дебелото палто,
защото най-добре от студ предпазва то.

КРИСПЕН

Нотариусите повикай — завещание
1300 от мен да чуят те в това ми одеяние.

ЛИЗЕТА

Отивам. Тука те ще бъдат след момент.

КРИСПЕН

Нали ще съм от вас напълно подкрепен?

СЦЕНА V

Ераст, Криспен

КРИСПЕН

Прозорци и врати надлежно затворете,
бутнете масата, креслото приближете,
1305 държа да бъде тъй стъмнена тази стая,
че ничии очи тук да не ме познаят.
Завесите да не пропускат светлината!

ЕРАСТ

Дано те подкрепи във твоя план съдбата!
Пък щом засяга таз екстремна цел и мен,
1310 на своя дълг ще съм изцяло подчинен.
Шум чувам...

КРИСПЕН, *хвърляйки се рязко в креслото:*

Нужно е и малко церемония!
Помагайте ми, щом ме видите в агония!

ЕРАСТ

Амур носител е на безусловна власт
и той ще ми прости, изпадна ли в екстаз.

СЦЕНА VI

Лизета, Г-н Скрюпюл, Г-н Гаспар, Ераст, Криспен.

ЛИЗЕТА, на нотариусите:

1315 Влезнете, господа!

На Криспен:

Това са господата,
с които вие ще оформите книжата.

КРИСПЕН, на нотариусите:

За мене, господа, е несравнима чест
в отлично здраве тук да ви посрещна днес.

Ех, ако бях сега на вашите години,

1320 ако се чувствах здрав, по никакви причини
не бих се аз заел да правя завещание.

Г-Н СКРЮПЮЛ

О, не изпадайте в подобно отчаяние!

Отдавна се е тоз обряд установил
и никому не е живота съкратил.

1325 Напротив, в случая самото утешение,
че на наследството законно разделение
осъществено е, в душата носи мир
и то като балсам въздейства по-подир.

И нещо повече — туй чувство се предава

1330 на органите ви и те по-здрави стават.

КРИСПЕН

Дай Боже и на мен така да ми споря!

Седнете, господа!

На Лизета:

Вратата затвори!

Г-Н ГАСПАР

Но нека най-напред ви кажем, господине,
че без свидетели държим този акт да мине.

На Лизета и Ераст:

1335 Затуй към двама ви отправям, със поклон,
молба да идете в съседния салон.

ЛИЗЕТА

Не го оставям сам и за минутка даже.

ЕРАСТ

Я мнението си сам вуйчо да изкаже!

КРИСПЕН

Тез мои близки са и мъдри, и потайни,
1340 на тях бих доверил аз всички свои тайни,
отнасям се към тях с респект незаменим.

Г-Н СКРЮПЮЛ

С желанието ви ще се съобразим.
Формулировката ще следва строга схема,
а после със стила аз сам ще се заема.

Той диктува на г-н Гаспар, който пише.

1345 Предвид... в лицето на... Жеронт... и тъй нататък...

На Жеронт

Кажете ни сега как виждате нещата.

КРИСПЕН

За дълговете си аз мисля най-напред.

ЕРАСТ

За дълговете ли?... Там всичко ви е в ред.

КРИСПЕН

Петстотин франка дълг аз имам към винаря.
1350 Голям мошеник! Той съсед е на месаря.

Г-Н СКРЮПЮЛ

Ами къде ще е отвъдният ви дом?

КРИСПЕН

Това значение за мене няма, щом
от прокурорите ме погребат далече,
че всеки прокурор е изнудвач изпечен.

1355 Не ще пропуснат те да влизат в разпри с мен,
ще ме въвлечат във процеси ден след ден
и трябва другаде да търся пребивание.

ЕРАСТ

Ще се съобразим със вашето желание.

За погребалния кортеж не ще спестим

1360 ни злато, ни сребро — ще бъде несравним.

КРИСПЕН

Не, племеннико, не! За мойто погребение
не бих се съгласил да има разхищение.

Една смърт би могла човек да разори,
пък аз в живота си не съм пилял пари.

1365 Едно екю на мен достатъчно се види.

ЛИЗЕТА, *настрани*:

Горкият! Тъй живя, и тъй ще си отиде.

Г-Н ГАСПАР

Кажете, моля ви, кому какви блага
ще завещаете, та в списъка сега
да бъдат включени.

КРИСПЕН

Не ще се никак бавя.

1370 Член I. Аз един наследник ще оставя

и туй ще е Ераст, мой племенник най-скъп.
Единствен ще е той.

ЕРАСТ

Ах, как обзе ме скръб!

КРИСПЕН

Оставям му пари, блага неоценими,
посуда, мебели, фотьойли и килими,
1375 като лишавам от наследство всеки друг,
дошъл след мойта смърт имот да търси тук.
И неродените в това число аз слагам,
и копелетата. Пък Бог да им помага!

ЛИЗЕТА, *с престорена болка*:

Раздиращи слова! Жал мъчи ни! Без вас,
1380 о, господарю мой, какво ще стане с нас?

ЕРАСТ, *в същия тон*:

А пък наследството мен хич не ме вълнува
в момента, щом на нас то вашта смърт ще струва.

КРИСПЕН

Член II. Аз сега дарявам на Лизета
(от пет години тя в дома ми е наета
1385 като прислужница)...

ЛИЗЕТА

Ах!

КРИСПЕН

... с цел да сключи брак
с Криспен

ЛИЗЕТА, *падайки, като че губи съзнание*:

Ах! Ах!

КРИСПЕН

Ераст, поизправи я!... В знак
на почит искрена за всеотдайността,
с която служеше безспир в дома ми тя...

ЛИЗЕТА, *преструвайки се, че плаче:*
Безценен господар аз губя, Боже, мой!

КРИСПЕН

1390 ... две хиляди екю и при това във брой.

ЛИЗЕТА, *в същия тон:*
Ах! Ах!

ЕРАСТ, *настрани:*
Две хиляди! Та той се подиграва!

ЛИЗЕТА, *в същия тон:*
Ах! Как ще издържа? Скръбта ме задушавя.
От мъка ще умра!

КРИСПЕН

Две хиляди... Тя лично
да ги получи от паричната наличност.

ЛИЗЕТА, *на Криспен:*
1395 Бог на душата ви да дава вечен мир
за туй, което ми дарихте най-подир.

Настрани:

Държи се той към мен тъй, както обеща ми.

ЕРАСТ, *тихо:*
Мошеник! Ах, какъв лош номер изигра ми!

Високо, на Криспен:

Аз предполагам, че приключихте с това...

КРИСПЕН

1400 Не. Ще прибавим там три-четири слова.
Член III. На Криспен ще завеща...

ЕРАСТ, *тихо*:

Как?

И на Криспен? Какво замисля тоз глупак?

КРИСПЕН

... затуй че бе почтен и предан...

ЕРАСТ

Ренегат!

КРИСПЕН

към своя господар, бе честен и сърцат...

ЕРАСТ

1405 Но вие, вуйчо, зле познавате Криспен.
Та той е лош слуга, коварен, извратен,
пияница... Криспен това не заслужава.

КРИСПЕН

Не, не! Той моя жест напълно оправдава.
Познавам го така добре, че съм решен...

ЕРАСТ, *настрани*:

1410 Какво предателство!

КРИСПЕН

... да бъде възмезден
с една двухилядна целоживотна рента.

ЕРАСТ, *настрани*:

Негодник! Кучи син!

КРИСПЕН

Това е за момента
желанието ми. Ще бъде твърде жалко,
ако ти смяташ, че това е твърде малко
[1415](#) или нечестно.

ЕРАСТ

Как?

КРИСПЕН

Така! Без този член
не може актът ми да бъде утвърден.

ЕРАСТ

С такъв завиден дял дарявате слугата?
Помислихте ли?

КРИСПЕН

Да. Във ред ми е главата.
Не съм аз изкуфял, ни луд, ни уродлив.

ЕРАСТ

[1420](#) Но...

КРИСПЕН

Ще ме хване яд и щом сте все против,
аз двойно ще му дам.

ЛИЗЕТА, тихо, на *Ераст*:

Мълчете, че ще стори
това, което той току-що изговори.

ЕРАСТ, тихо, на *Лизета*:

Добре. Ще си мълча. Изглеждам май ревнив,
но моят гняв си е напълно справедлив.

КРИСПЕН

[1425](#) Дано аз някой скъп приятел не забравя,

че никой свой без дар не бива да оставя!

ЕРАСТ

Присмива ми се той и няма да престане...
Подлец! Едно екю за мен не ще остане!

Г-Н СКРЮПЮЛ, *на Криспен:*

Привършихте, нали?

КРИСПЕН

О, да.

ЛИЗЕТА, *настрани:*

Сполайти, Боже!

Г-Н ГАСПАР

1430 Туй завещание в момента вече може
да се подпише.

На Криспен

Ще... благоволите ли?

КРИСПЕН

Да, магистрате, но не бих могъл. Нали
парализирана, уви, ми и е ръката.

Г-Н ГАСПАР

Ще действаме тогаз съгласно правилата.

Пишейки:

1435 Тук завещателят пред всички нас доложи,
че подпис под тоз акт не би могъл да сложи.

КРИСПЕН

Туй завещание бе тегоба за мен,
едва се отървах, така съм изпотен.

Г-Н СКРЮПЮЛ, *на Криспен:*

Аз смятам, че не сме ви нужни за момента.

КРИСПЕН, *на г-н Скрюпюл*:

1440 А може ли да ми дадете документа?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Не, господине! Той остава си при нас като оригинал. Но бих могъл след час от него копие на вас да предоставя.

ЕРАСТ

Ще ни зарадвате. Но вуйчо ви отправя
1445 молба да кажете какво тоз акт ви струва.

Г-Н ГАСПАР

Най-малко тоз проблем ни днес интересува.

КРИСПЕН

Лизета, придружи ги!

СЦЕНА VII

Ераст, Криспен

КРИСПЕН, *поставяйки масата и столовете на предишното им място.*

Видя ли, че успях,
че ролята си аз чудесно изиграх?
И актът е готов!

ЕРАСТ

Нещастнико, дали
1450 в старанието си към мен не прекали?
Туй завещание ме всъщност ощетява,
а сума ти пари Лизета получава.

КРИСПЕН

О, не, не прекалих.

ЕРАСТ

Два бона!?! Ти си долен
измамник!

КРИСПЕН

Аз държах да няма недоволен.
1455 По-малко ли да дам на таз девойка клета?

ЕРАСТ

Подлец!

КРИСПЕН

Нали в това семейство е Лизета!
Да, вуйчо ви се е със алчност проявил,
но цял живот не е все импотентен бил.

Затуй помислих си за нейната прехрана
1460 и с чиста съвест аз държех да си остана.

ЕРАСТ

Ти с чиста съвест? Ти, комуто е изгодно
пожизнен приход да добива ежегодно
в двухияден размер? Нима си завеща
таз рента с цел да си изчистиш съвестта?

КРИСПЕН

1465 Но струваше ли си такава глъч да вдигнем,
щом в миг съгласие ще можем да постигнем?
Ако наистина на вас не ви се нрави
туй завещание, с което ви направих
наследник, без проблем ще можете дори
1470 да го запалите.

ЕРАСТ

И то да изгори?
Опазил ме Бог! Не!

КРИСПЕН

Я нека спрем дотам,
додето вуйчо ви бе вече стигнал сам!

ЕРАСТ

Било би триж по-зле от всякакво мъчение!

КРИСПЕН

И аз в сърцето си усещам угризение
1475 и остри упреци... Обзет съм от уплаха
дотокоз силна, че присвива ми стомаха.

ЕРАСТ

Да се прибираме! Аз целият треперя,
че вкъщи вуйчо си жив няма да намеря,
че вероятно той издъхва във момента.

КРИСПЕН

1480 Затуй бе нужно да изготвим документа.

ЕРАСТ

Е, да, челото ти е с лавър увенчано,
но за цената му сега е твърде рано
да съдим.

КРИСПЕН

Дайте ми едногодишен срок
да ползвам рентата и, с помощта на Бог,
1485 изгоди и на вас цял куп ще предоставя.

ЕРАСТ

Добре. Ще чакаме. Дано не се забавят!

СЦЕНА VIII

Лизета, Ераст, Криспен

ЛИЗЕТА, *строполявайки се в едно кресло:*
Ах, милост, Господи! Ах! Край! Не издържах!

ЕРАСТ, *на Лизета:*
Защо така крещиш? Какъв е този страх.

ЛИЗЕТА
Уф! Задушавам се! Не мога да говоря.

КРИСПЕН, *на Лизета:*
1490 От виене на свят ли е? Какво да сторя?

ЛИЗЕТА
Жеронт...

КРИСПЕН
Какво му е? Кажете да разбере!

ЛИЗЕТА, *ставайки внезапно:*
Ах, помощ!

КРИСПЕН
За какво говориш?

ЛИЗЕТА
Ще умра.
Фантом! Голям и чер!

ЕРАСТ
Къде е? Обясни!

ЛИЗЕТА

Добре! Ще ви предам какво ме притесни.

1495 До улицата аз изведох господата
и чух, че из града е плъзнала мълвата,
че бил умрял Жеронт, и даже глашатай
говореше навред за неговия край.

Но шум дочух оттам, где вуйчо ви лежеше,
1500 помислих си, че друг във стаята му беше,
по стълбите поех без бавене и щом
се изкачих и там, досущ като фантом,
се появи Жеронт и се към мен обърна.

КРИСПЕН

Страхът от мъртвия в зъл дух го е превърнал.

ЛИЗЕТА

1505 О, не! Гласа му чух...

*Тя се обръща, вижда Криспен, когото е взела за Жеронт, сгушва се в един ъгъл и, ужасена,
надава вик:*

Ах! Ах!

КРИСПЕН

Защо крещиш?

ЛИЗЕТА

Аз взех те за Жеронт. Нали не ме виниш?
Тъй тичах и крещях, че дъх не ми остана,
и затова при вас пристигнах запъхтяна
да ви предам, че той в летаргия е бил
1510 и че от болестта се е възстановил.

ЕРАСТ

Съдбата с яд и злъч върти си колелото
и ме люлее, но безспир ми мисли злото.

ЛИЗЕТА

Надежди и мечти, родени във екстаз,
защо пропаднахте, какво се случи с вас?

КРИСПЕН

1515 Превратната съдба покойника ни връща,
гладникът Ахерон сърдит му гръб обръща!
Не искате ли го, велики богове?
Какво ще стане с мен? Несрета ме зове!

ЕРАСТ

Ти, който току-що бе тъй великодушен,
1520 една превратност те направи малодушен.
Свести се! Своето достойнство възвърни!
Със вяра и кураж опасността срещни!
Случайност би могла да ни оправи бърже.

КРИСПЕН

И със нотариус май трябва да се свържем.

ЕРАСТ

1525 На Изабела аз тоз документ ще дам
с надеждата, че той ще е с ефект голям —
хем не един проблем успешно би решил,
хем нашия годеж би много улеснил.
Сега при вуйчо ми иди да постоиш,
1530 лекарства и храна да му осигуриш.
А пък на връщане аз дилижанс ще взема,
че с вас държа да съм, без хич да губя време.

СЦЕНА IX

Криспен, Лизета

КРИСПЕН

С туй завещание съвсем съм ощетен.
Как доживотен дял от раз ще е платен?!?

ЛИЗЕТА

1535 Едва две хиляди за служба дълголетна!

КРИСПЕН

Ами ако в съда ме за измамник сметнат?...
Аз сам подложих се на тежко изпитание,
изготвяйки си туй предсмъртно завещание.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

СЦЕНА I

Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

Г-ЖА АРГАНТ, *на Ераст*:

Със този документ какво да правя аз,
1540 защо ли нужно е да бъде той у нас?
Ще ме заподозрат, че с някакво деяние
съм ви помогнала във тайно начинание.
Щом господин Жеронт чак толкоз зле е бил,
а след това се е съвсем възстановил,
1545 във неговия дом тогава отидете
и този важен акт веднага му върнете.

ЕРАСТ

Аз вашата душа познавам не от днес,
държите се навред с достойнство, с доблест, с чест,
ни вие, нито аз ще проявим желание
1550 към нещо, щом не е то наше притежание.
Задръжте този акт поне за кратък срок,
а пък за по-нататък дано помогне Бог!
Свидетел ми е той, че всичко правя явно,
че любовта не е за мене цел най-главна.
1555 На вашта дъщеря, госпожо, аз държах
да се харесам и май свръх усърден бях.
Нали любовните копнежи се прощават?

На Изабела:

В очите ви чета, че те ме извиняват.

ИЗАБЕЛА, *на Ераст*:

Понеже бракът ни от мама бе приет,
1560 ще чуете от мен най-откровен ответ.
Надявате се на наследство, но аз зная,
че не поражда то любовната омая.

Във вас самия аз сега, като жена,
откривам истинско богатство — без цена.

1565 И моето сърце не би се заслепило
от друго...

ЕРАСТ

Туй сърце би ме ощастливило.

Г-ЖА АРГАНТ

Чудесни думи, но звучат като на книга,
сама по себе си една любов не стига.
Щом е семейството лишено от имот,
1570 как ще цари любов при просяшки живот?

ЕРАСТ

Сега самият факт, че вуйчо оздравява,
във мене радостни надежди съживява
и за наследството ще му напомня аз.

Г-ЖА АРГАНТ

Но няма ли да се засегне той тогаз?
1575 Щом документът му от нас не се приема,
ненавист, гняв и злост не ще ли го обземат?

ЕРАСТ

Та тъкмо затова бих искал да решим
известно време тук тоз акт да задържим.
Когато вуйчо ми пак договора види,
1580 той всичко би ни дал, без то да му се свиди.
Госпожице, за нас тоз риск не е голям
и заедно ще го надмогнем. Аз съм прям
и ви съветвам тук тоз акт да приберете.

ИЗАБЕЛА

Аз ли?

ЕРАСТ

Защо не? Пък при нужда го върнете.

ИЗАБЕЛА

1585 Обаче питам се все още в този момент
да се заема ли със този ангажимент.
Имотните дела далеч стоят от мене
и в съучастие ще бъде обвинена.

ЕРАСТ

Дочувам шум.

СЦЕНА II

Криспен, Г-жа Аргант, Изабела, Ераст

ЕРАСТ

Криспен отдолу се задава.

На Криспен:

1590 Ти на кого си тъй сърдит? Какво ти става?

КРИСПЕН

Е, хайде, хайде! Знам, че трябва и кураж,
за да осъществим успешен абордаж.
Я! Господин Жеронт!

ЕРАСТ

Към г-жа Аргант и към Изабела:

Госпожи, хайде! Щом
пристига вуйчо ми, да идем в моя дом,
1595 че бих се притеснил и от вида му само.
Да поизчакаме да мине яростта му,
а после заедно, в по-подходящ момент,
ще поработим над самия документ.

На Криспен:

Ти тук стой, за да ми изпратиш съобщение
1600 да дойдем, след като той бъде в настроение.

СЦЕНА III

КРИСПЕН, *сам*:

Изникна пак пред нас проблем непредвидим...

Дано помага Бог с успех да го решим.

СЦЕНА IV

Жеронт, Криспен, Лизета

ЖЕРОНТ, *облегнат на Лизета*:

Все тъй съм немощен. Таз слабост продължава.

Къде съм? Светлото ми болка причинява.

1605 Душата ми е в смут, в ушите чувам шум
и изпарения размътват моя ум.

Летаргията ми доколко дълго трая?

ЛИЗЕТА

Не много време, но ни разтревожи тая

отпадналост. Затуй със труд неуморим

1610 захванахме се куп неща да уредим.

Попитайте Криспен — той също ще ви каже,
че работата бе свръх силите ни даже.

КРИСПЕН

Дордето бяхте все във плен на болестта,

все пак надвихме си скръбта и горестта,

1615 работихме ведно безспир над документа
и, слава Богу, той завършен е в момента.

Усърдието ни ще ви озадачи

и във очите ви туй дълго ще личи.

ЖЕРОНТ

А племенникът ми Ераст сега къде е?

КРИСПЕН

1620 Горкият! Мисля, че неизлечимо зле е.

ЖЕРОНТ

Какво говориш?

КРИСПЕН

Щом той гаснещия плам
в очите ви съзря, от ужас тъй голям
обзет бе, че тозчас се хвърли слепешката...

ЖЕРОНТ

Как тъй? Добре ли чух? Къде? Нима в реката?

КРИСПЕН

1625 Не! В своето легло... И, цял в сълзи облян,
все още там лежи покрусен, разридан.

ЖЕРОНТ

Иди тозчас да му успокоиш сърцето,
веднага му предай, че щедро е небето
и връща вуйчо му съвсем възстановен,
1630 че много го ценя и искам в този ден
да му докажа, че безкрайно го зачитам.

КРИСПЕН

Дано е по-добре! След миг ще се опитам
да го изпратя тук.

СЦЕНА V

Жеронт, Лизета

ЖЕРОНТ

Как ще ми се да знам
дали бе този риск наистина голям!

ЛИЗЕТА

1635 А мислехме цял час, че сте издъхнал даже.

ЖЕРОНТ

Последна воля аз ще трябва да изкажа,
че завещание е нужно пред съда.
Нотариусите тук идваха ли?

ЛИЗЕТА

Да.

ЖЕРОНТ

Отново ги викни, защото се налага
1640 по моите думи акт да натъкмят веднага.

ЛИЗЕТА

Ще дойдат ей сега.

СЦЕНА VI

Ераст, Жеронт, Криспен, Лизета

КРИСПЕН, на *Ераст*:

Бог прати го при вас.

ЕРАСТ

Такъв голям късмет не съм очаквал аз.

Небето се смили над мен, то вуйчо върна
и много ми се ще в този миг да го прегърна.

1645 Пред мен стои, а пък го смятах за умрял.

ЖЕРОНТ

Уви, аз от смъртта не съм се отървал.

Хвала на Бога, че ми продължи живота
и че ми позволи да си даря имота
на теб, като ти дам и документ надлежен.

ЛИЗЕТА

1650 Този момък е към вас така учтив и нежен!

Да знаехте какви тревоги преживя
горкият, от какви бодежи се скова,
от мъка вашата душа би се стопила!

КРИСПЕН

И ние двамата останахме без сила.

ЛИЗЕТА

1655 Все пак добре е, че над нас се Бог смили.

СЦЕНА VII

Г-н Скрюпюл, Ераст, Жеронт, Криспен, Лизета.

ЛИЗЕТА, тихо на Криспен:
Един нотариус върви насам, нали?

ЖЕРОНТ
Добър ден, господин Скрюпюл.

КРИСПЕН, настрани:
Каква провала!

ЖЕРОНТ
Предълго чакахме да дойдете в тази зала.

Г-Н СКРЮПЮЛ
Ах, как се радвам, че не мина се и час
1660 и вече оздравял ви срещам тука аз.
Приключихме във срок със вашто завещание
и можете сега със пълно основание
да сте доволен. Щом спокоен е умът,
и тялото е в ред.

ЖЕРОНТ
Това за кой ли път
1665 изпитвам го.

Г-Н СКРЮПЮЛ
Днес аз, според ангажимента,
ви връчвам заверен съдебно документа.

ЖЕРОНТ
Съдебен документ? Не ви разбирам аз.

Г-Н СКРЮПЮЛ

Сам завещание представихте пред нас.

ЖЕРОНТ

Аз завещание да съм представил?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Да.

ЛИЗЕТА, тихо:

1670 Обзе ме страх, Криспен.

КРИСПЕН, тихо:

И мен! Каква беда!

ЖЕРОНТ

Бълнувате ли? Как да се оправя в тая
обърканост? От вас в момента се нужда.

Г-Н СКРЮПЮЛ

Не, не бълнувам аз! И е безспорен факт,
че с целия си ум диктувахте тоз акт.

1675 Май разкаяние отрано ви обхвана...

Пред господина и пред госпожата стана
съставянето му — под зоркия им взор.

ЕРАСТ, тихо:

Ами сега?

ЛИЗЕТА, тихо:

Леле!

КРИСПЕН, тихо:

Какъв голям позор!

ЖЕРОНТ

С вас беше ли Ераст?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Не би отрекъл той.

ЖЕРОНТ

1680 Нима ще потвърдиш ти, племеннико мой?

ЕРАСТ

За завещание със мен не говорете,
че моето сърце със нож ще прободете.

ЖЕРОНТ

Лизета, ти кажи!

ЛИЗЕТА

Попитайте Криспен,
защото моят глас съвсем е изтощен.

КРИСПЕН, на Жеронт:

1685 Знам истината аз: тоз случай се заплете,
но всичко ще е в ред, спокоен останете.

ЖЕРОНТ

Аз завещание пред вас да съм направил?

КРИСПЕН

Май вие в писмен вид не сте ни го представил.
Но сигурен съм, че сега седите тук,
1690 а мястото тогаз заето бе от друг,
облечен като вас. Ще спомена и факта,
че на нотариус диктуваше той акта.
Сега съм убеден в това, че преди час
тук бяхте вие май, а може би бях аз.

Г-Н СКРЮПЮЛ, на Жеронт:

1695 Твърдя, че бе така. Залагам на честта си.

ЖЕРОНТ

Дали пък аз не съм загубил паметта си.
Летаргията...

КРИСПЕН

Тя виновна е все пак.

ЛИЗЕТА

Не се съмнявайте. Не помните ли как
на мен заръчахте да ида да се срещна
1700 с нотариуса, тъй като ви трябва спешно...

ЖЕРОНТ

О, да.

ЛИЗЕТА

... как той дойде с мастило и перо,
как седна във кресло до вашето бюро,
как вие взехте да диктувате?

ЖЕРОНТ

Уви,

не помня го.

ЛИЗЕТА

Зарад летаргията ви.

КРИСПЕН

1705 Не помните ли, че ваш племенник нормандски,
с приятен вид, ала с обноски шарлатански,
пристигнал бе у вас, че благородна дама
го придружаваше, че врява свръхголяма
те вдигнаха?

ЖЕРОНТ

Е, да, тъй беше.

КРИСПЕН

И от вас

1710 той от наследство бе лишен, а малка част предвидихте за мен или пък скромна рента.

ЖЕРОНТ

И спомен нямам аз сега за документа.

КРИСПЕН

Ах, таз летаргия!

ЖЕРОНТ

Май в нея е вината.

ЛИЗЕТА

И Клисторел ли ви изчезна от главата?

ЕРАСТ

1715 Тоз разпит няма ли най-сетне тук да спре?
Та вуйчо нашите твърдения прие —
за господин Скрюпюл и за наследството.

ЖЕРОНТ

Щом всички го твърдят, изглежда вярно то.
Но прочетете ми какво ви казах аз.

КРИСПЕН, *настрани*:

1720 Същински дявол е!

Г-Н СКРЮПЮЛ

Е, слушайте тогаз.

Присъстващият днес пред нас Матьо Жеронт,
удобно настанен в кресло от махагон,
със разум здрав и със безукорно съзнание,
което прояви чрез своето държание,

1725 макар че беше той със тяло изтощено,
след размишление съвсем задълбочено
над нестабилността на хорските съдби...

КРИСПЕН

Трогателни слова! Кое сърце не би
се пукнало при тези умили описания?

ЛИЗЕТА

1730 Как бих могла да спра аз своите ридания?

ЖЕРОНТ

Говоренето ви ме много натъжи,
Я успокойте се! Та аз съм още жив.

Г-Н СКРЮПЮЛ, *продължавайки да чете:*

Живеейки с едно-единствено желание
да не умре без да остави завещание...

КРИСПЕН

1735 Без завещание!

ЛИЗЕТА

Каква беда!... Как може?

Г-Н СКРЮПЮЛ

Я спрете за момент с въздишките, госпожо!
Живеейки с едно-единствено желание
да не умре без да остави завещание...

КРИСПЕН

Без завещание!

ЛИЗЕТА

Беда!...

Г-Н СКРЮПЮЛ

Най-сетне спрете!

1740 Как мога да чета, когато тъй ревете?
... Диктува ни, за да оформим документа
в надлежен писмен вид съгласно регламента.

ЖЕРОНТ

От този преамбюл, прочетен ни уж вещо,
убийте ме тозчас, ако си спомням нещо.

ЛИЗЕТА

1745 Летаргията ви!

КРИСПЕН

Да, всичко бе така.
Но репликите ви объркват ме сега.

Г-Н СКРЮПЮЛ, *четейки*:

Но дълговете ми изпърво ще платите.

ЖЕРОНТ

Аз нищо не дължа.

Г-н СКРЮПЮЛ

Та вие сам твърдите:
„Петстотин франка дълг аз имам към винаря.
1750 Голям мошеник! Той съсед е на месаря...”

ЖЕРОНТ

Петстотин франка? Туй е пъклена измама!

КРИСПЕН

От болестта ви е. Причина друга няма.
Не знам дали му ги дължите или не,
но искал ми ги е сто път той поне.

ЖЕРОНТ

1755 Тоз изверг по-добре в каторга да изтлее!

КРИСПЕН

И всички да са там, кому ще домъчнее?

Г-Н СКРЮПЮЛ_, четейки:_

Член I. Аз един наследник ще оставя
и туй ще е Ераст.

ЕРАСТ

Ах, как да си представя?

Г-Н СКРЮПЮЛ_, четейки:_

... Като лишавам от наследство всеки друг,
1760 дошъл след мойта смърт имот да търси тук.
И неродените в това число аз слагам,
и копелетата. Бог нека им помага!

ЖЕРОНТ

И незаконните?

КРИСПЕН, на Жеронт:

Да, в чисто правен стил.

ЖЕРОНТ

Щом за наследник бях Ераст определил,
1765 тогаз по този пункт направил бих признание,
че съм диктувал аз пред вас туй завещание.

Г-Н СКРЮПЮЛ_, четейки:

Член II. Аз сега дарявам на Лизета
(от пет години тя в дома ми е наета
като прислужница) със цел да сключи брак
1770 с Криспен две хиляди екю...

КРИСПЕН, на Жеронт:

Със мен ли? Как?

Но, господине... Ах!... Тъй ли?... Какво ще става?

Та таз признателност ме толкоз притеснява!

На Лизета:

Та говори!...

ЛИЗЕТА, *прегръщайки Жеронт*:

Ах, господин...

ЖЕРОНТ

Я стига вече!

Такива глупости не мога аз изрече.

1775 Две хиляди екю!

ЛИЗЕТА

И бихте съжалили,
че добротата си към мен сте проявили?
Една девойка със живот пределно клет,
но с оправдан стремеж към простичък късмет,
от милостта си да лишите? Боже! Боже!

ЖЕРОНТ

1780 Как тъй две хиляди?... До двайсетина може.

ЛИЗЕТА

Достойните мъже се търсят днес така,
че с двадесет екю кого ще привлече?

ЖЕРОНТ

С каквото имате, с това се задомете.

На нотариуса:

Девойки всякакви. Я, моля, довършете.

Г-Н СКРЮПЮЛ

1785 „Член III. На Криспен...

КРИСПЕН

Зачетен съм все пак...

Но ще отпадна...

Г-Н СКРЮПЮЛ

... затуй че беше...

Криспен се снишава.

ЖЕРОНТ, *поглеждайки към Криспен:*

Как?

Г-Н СКРЮПЮЛ

и предан, и учтив към своя господар,
и че му служеше с отдаденост, със жар...

ЖЕРОНТ

Какви възторжени слова!

Г-Н СКРЮПЮЛ

... Аз съм решен

1790 въпросният Криспен да бъде взмезден
с една двухилядна целоживотна рента.“

Това бе вписано накрая в документа.

КРИСПЕН, *просвайки се в краката на Жеронт:*

Аз, господин Жеронт, кълна ви се в тозчас,
че докато съм жив ще моля Бог за вас.

1795 Тъй щедро тез пари оставяте на мен!

Това се казва мъж достоен, съвършен!

ЖЕРОНТ

По дяволите! Пак изпадам в неведение.

Към нотариуса:

Ще ми дадете ли по-точно обяснение?

Г-Н СКРЮПЮЛ

За обяснение въпроси пак се чуват.

1800 Та аз записвам туй, което ми диктуват.

ЖЕРОНТ

Нима твърдите ми, че бил съм завещал
такава рента на един нечут нахал?
Той щеше от Ераст да бъде вън изгонен.

КРИСПЕН, *все така на колене:*

Не съжалявайте! Бъдете благосклонен
1805 към своите! Защо на прага на смъртта
да се показвате във плен на алчността?

ЖЕРОНТ

А кой открадна ми банкнотите от джоба?
Треперя целият. Туй ще ме вкара в гроба!
Да се пребърквам ли?

ЕРАСТ, *настрани:*

Ах! Душегубна страст!

На Жеронт, на висок глас:

1810 Не се пребърквайте! Та те не са у вас.

ЖЕРОНТ, *на Ераст:*

А где са?

ЕРАСТ

Но нали по вашата повеля
занесох ги преди обяд на Изабела.

ЖЕРОНТ

Аз тъй съм повелил?

ЕРАСТ

О, да.

ЖЕРОНТ

И съм забравил?

ЕРАСТ

Летаргията ви...

ЖЕРОНТ

А как ли бих се справил
1815 без помощта ви в тези батаци страховити?
Летаргията ми съвсем ме разнебити.

На Ераст:

Тозчас предай й, че с ума си зле съм бил,
и затова онез пари съм й дарил.

СЦЕНА VIII

Г-жа Аргант, Изабела, Жеронт, Ераст, Лизета, Криспен, Нотариусът

ИЗАБЕЛА, *на Жеронт*:

Не безпокойте се. Вземете си парите.

ЖЕРОНТ

1820 Ах!

ЕРАСТ

Трябва вие с нас да се съобразите.

ЖЕРОНТ

Какво туй значи?

ЕРАСТ

Аз ви моля с тон почтен
да се подпишете под този документ.

ЖЕРОНТ

Къде ти е умът? Да не държиш да дам
на таз прислужница дар толкова голям?

ЛИЗЕТА

1825 А знаете ли как ще ви възслави Бог?
Щом дарът е голям, престижът е висок.

ЖЕРОНТ, *на Криспен*:

И на подлеца ли пари ще се дадат?

КРИСПЕН

Спокойно! До добро те нас ще доведат.
Със нищо тоз дар не ще ви притеснява.

ЖЕРОНТ

1830 Естествено. Не ще ме има мен тогава.

ЕРАСТ

И друго: вижте туй красиво лице!
Как няма да плени то мъжкото сърце?
Всесилния му чар навярно сте изпитал.
От нея запленил, сега ви бих попитал
1835 дали съгласен сте жена да ми е тя.

ЖЕРОНТ

Ах, племеннико мой!...

ЕРАСТ

Разкривам си страстта,
понеже виждам, че по-трезво увлечение
променя вашето предишно намерение.

Г-ЖА АРГАНТ

Аз нищо по-добро за в бъдеще не знам.

ЖЕРОНТ

1840 Почакайте! Преди да стигнем чак дотам,
държа парите си да имам.

ИЗАБЕЛА

О, вземете
обратно своите банкноти.

ЛИЗЕТА, *изпреварва Жеронт и взема портфейла.*

Моля, спрете!
Да видим най-напред нещата докъде са.

ЖЕРОНТ

Върни ми ги или аз всички ще избеся!

ЕРАСТ, коленичейки:

1845 О, вуйчо, моля ви, на колене пред вас
да не отчайвате с тез думи всички нас.

ЛИЗЕТА

Ах, господине!

КРИСПЕН

Ах!

ЖЕРОНТ

Туй трогва ми сърцето.
А някой да е взел неща от портмонето?

ИЗАБЕЛА

Не, господин Жеронт. Залагам си честта,
1850 че непокътнати са вашите неща.

ЖЕРОНТ

Приемам. Щом като ми връщате парите,
ще ви докажа, че ще действам деловито:
туй завещание със подпис потвърждавам
и за женитбата съгласие ви давам.

1855 Парите?

ЛИЗЕТА

Ето ги.

ЕРАСТ

Ах, колко щедър жест!

ЖЕРОНТ

Такваз признателност не ми е нужна днес.

Към Изабела и Ераст:

А вие двамата законен брак сключете
и в недалечен срок деца си народете —

по права линия те вас да наследят,
1860 а хищната рода далече да държат.
Пък племенниците — и мански^[1], и нормандски —
отдето и да са, презирайте ги адски.
Ужасно дръзка е таз напаст, таз злина,
тя по-опасна е от чума, от война.

СЦЕНА IX

Криспен, Лизета

1865 Подведохме Жеронт. Било какво било,
наследници сме с теб. Ти моето чело,
Лизета, ще красиш със лаври, не с рога.

ЛИЗЕТА

При тоз късмет ще съм разумна отсега.

КРИСПЕН, *обръщайки се към зрителите:*

Аз, господа, до бряг мечтан се приближих,

1870 заради живите мъртвеца съживих.

Днес сбъднаха ми се мечтите до една:

освен наследство, аз ще имам и жена,

но не получа ли от вас аплодисменти,

ще се откажа от имоти и от ренти.

[1] От град Ман — в Северозападна Франция. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.